

7.0 : මුදල් හා මිල මට්ටම්වල හැසිරීම හඳුනා ගනිමින් ආර්ථිකයේ ක්‍රියාකාරීත්වයට බැරකු පද්ධතිය දායක වන ආකාරය විමර්ශනය කරයි.

7.1 : මුදල්, මුදල් වර්ග හා මුදලේ කාර්යයන් විමසා බලයි.

- මුදල් අර්ථකථනය කරයි.
- හොඳ මුදලක ලක්ෂණ පැහැදිලි කරයි.
- මුදලේ කාර්යයන් නිදසුන් සහිත ව පැහැදිලි කරයි.
- මුදල් වර්ගවල විශේෂ ලක්ෂණ ඉදිරිපත් කරමින් ඒවාට නිදසුන් සපයයි.

මුදල්

- භාණ්ඩ හා සේවා හුවමාරු කිරීමේ දී ගෙවීම් මාධ්‍යයක් වශයෙන් පොදුවේ පිළිගන්නා වූ ඕනෑම දෙයක් මුදල් වශයෙන් සලකනු ලැබේ.

හොඳ මුදලක දැකිය හැකි ලක්ෂණ

- පොදු පිළිගැනීමක් තිබීම
- කල්පැවැත්ම
- සමජාතීය බව
- කුඩා කොටස්වලට බෙදිය හැකි වීම
- පහසුවෙන් එහා මෙහා ගෙනයාමට හැකි වීම
- වටිනාකම ස්ථාවර ව පැවතීම
- නීත්‍යානුකූල වලංගු භාවය
- සුලබ හෝ දුර්ලභ හෝ නොවීම
- අනුකරණය කළ නොහැකි වීම
- පහසුවෙන් හඳුනාගත හැකි වීම

මුදලේ ප්‍රධාන කාර්ය

1. විනිමය (ගෙවීම්) මාධ්‍යයක් වශයෙන් කටයුතු කිරීම

- විනිමය මාධ්‍යයක් වශයෙන් කටයුතු කිරීම යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ ගනුදෙනු කිරීමේ දී නැතහොත් භාණ්ඩ හා සේවා සහ නිෂ්පාදන සාධක හුවමාරු කිරීමේ දී අතරමැදියකු වශයෙන් කටයුතු කිරීමයි.
- මෙම කාර්යය නිසා මුදල් වෙනත් වත්කම්වලින් පැහැදිලි ව වෙන් කොට හඳුනා ගත හැකිය. භාණ්ඩ හුවමාරු ක්‍රමයේ (බාටර් ක්‍රමයේ) පැවති ද්වික සමපාතය, ප්‍රවාහණය, ගබඩා කිරීම, කුඩා කොටස්වලට බෙදීම ආදී ගැටලු බොහොමයක් මුදල් භාවිතය නිසා නිරාකරණය විය.
- හුවමාරුවට සම්බන්ධ වන දෙපාර්ශවයේ වුවමනා අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් ගැලපීම වුවමනාවන්ගේ ද්වික සමපාතය නම් වේ.
- භාණ්ඩ හුවමාරු ක්‍රමයේ දී ද්වික සමපාතයක් නොමැති විට ගනුදෙනුව සිදු කර ගැනීම අතිශය දුෂ්කර කාර්යයක් විය.
- එහෙත් මුදල් භාවිතය නිසා ගනුදෙනුව සිදු කර ගැනීමේ දී මුදල් අතරමැදියකු සේ කටයුතු කරන හෙයින් ද්වික සමපාතයක් අවශ්‍ය නොවේ.
- මුදල් විනිමය මාධ්‍යයක් ලෙස භාවිත කිරීම නිසා ශ්‍රම විභජනය හා විශේෂීකරණය පුළුල් වූ අතර මහා පරිමාණ නිෂ්පාදනයට මඟ පෑදිණි.

2.වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස කටයුතු කිරීම

- අවදානමකින් හා අපහසුතාවකින් තොර ව අනාගත අවශ්‍යතා සඳහා වටිනාකම රැස් කර තබා ගැනීම සඳහා මුදල් යොදා ගැනීම වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස කටයුතු කිරීම යන්නෙන් අදහස් කෙරේ. භාණ්ඩවලින් වටිනාකම රැස් කිරීමේ දී ගබඩා කිරීමේ අපහසුව, ඉක්මනින් නශය වීම ආදී ගැටලු පැන නැගුණ ද මුදල්වලින් වටිනාකම රැස් කිරීමේ දී එම දුෂ්කරතා ඇති නොවේ.
- වටිනාකම රැස් කිරීමට වැඩි දෙනෙකු මුදල් භාවිත කරන්නේ මුදල් පුරුණ ද්‍රවශීල වත්කමක් වන නිසා ය. මුදලේ ක්‍රය ශක්තිය ස්ථාවර මට්ටමක පැවතීම මුදලේ මෙම කාර්යය වඩාත් කාර්යක්ෂම කරනු ඇත.

3.ගිණුම් ඒකකයක් ලෙස කටයුතු කිරීම/ වටිනාකමේ මිනුමක් වීම

- ගිණුම් ඒකකයක් ලෙස කටයුතු කිරීම යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ සෑම භාණ්ඩයක ම, සේවාවක ම, වත්කම්වල වටිනාකම් අතර වෙනස හඳුනාගත හැකි වීම හා හුවමාරු ක්‍රියාවලිය කාර්යක්ෂම ව සිදු කිරීමට හැකියාව ලැබීම ය.
- මුදල් වටිනාකමේ මිනුමක් ලෙස ක්‍රියා කිරීම නිසා ව්‍යාපාර ගිණුම්කරණය, ජාතික ගිණුම්කරණය, රාජ්‍ය අයවැයකරණය, ගෙවුම් ශේෂ ලේඛනය සැකසීම ආදී මූල්‍ය වාර්තාකරණය පහසු වී ඇත.

4.විලම්බිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් වශයෙන් කටයුතු කිරීම

- විලම්බිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් වශයෙන් කටයුතු කිරීම යන්නෙන් අදහස් කරනුයේ කල් පසු වී කරනු ලබන ගෙවීම් කාර්යක්ෂම ව සිදු කිරීමට මුදල් යොදා ගැනීමට ඇති හැකියාවයි. ව්‍යාපාර ආයතන භාණ්ඩ ණයට අලෙවි කිරීමේ දී හා මූල්‍ය ආයතන ණය සැකසීමේ දී එම ගෙවීම් සමාජික කිරීමට කාලයක් ගත වේ. අවිනිශ්චිතතාවකින් හෝ අවදානමකින් තොර ව එම ගෙවීම් නිම කිරීමට මුදල් භාවිත කිරීම නිසා හැකියාව ලැබී ඇත.
- මුදලේ අගය ස්ථාවර ව පැවතීම විලම්බිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් ලෙස මුදලේ කාර්යය වඩාත් කාර්යක්ෂම වීමට හේතු වේ.

වර්තමානයේ භාවිත වන මුදල් වර්ග

- ව්‍යවහාර මුදල්
- බැංකු මුදල්
- ආසන්න මුදල්
- මුදල් ආදේශක
- විද්‍යුත් මුදල් / ඩිජිටල් මුදල්

ව්‍යවහාර මුදල්

- ව්‍යවහාර මුදල් යනු යම් නෛසර්ගික වටිනාකමක් අන්තර්ගත නොවන නමුත් කිසියම් වටිනාකමක් නියෝජනය කිරීම සඳහා මූල්‍ය අධිකාරිය විසින් නිකුත් කරනු ලබන කාසි හා නෝට්ටු වන අතර ව්‍යවහාර මුදල් රට තුළ ඕනෑ ම ගනුදෙනුවක් කිරීමට නීතියෙන් වලංගු වන අතර ව්‍යවහාර මුදල් පුරුණ ද්‍රවශීලතාවකින් යුක්ත වේ.

බැංකු මුදල්

- වෙක්පත් ලිවීම මගින් ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි ඉල්ලුම් තැන්පතු වල ඇති මුදල් ශේෂය බැංකු මුදල් වශයෙන් හැඳින්වේ. බැංකු මුදල් තුළ ඉහළ ද්‍රවශීලතාවක් පවතී.

ආසන්න මුදල්

- වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස ක්‍රියා කරන, එහෙත් හුවමාරු මාධ්‍යයක් ලෙස ක්‍රියා නොකරන ඉහළ ද්‍රවශීලතාවකින් යුතු වත්කම් ආසන්න මුදල් ලෙස හඳුන්වයි. ආසන්න මුදල් පහසුවෙන් හුවමාරු මාධ්‍යයක් බවට (මුදල්) පෙරළා ගත හැකි ය.
- ස්ථාවර තැන්පතු, ඉතුරුම් තැන්පතු, භාණ්ඩාගාර බිල්පත්, විනිමය බිල්පත්, පොරොන්දු තෝට්ටු ආසන්න මුදල් සඳහා නිදසුන් ලෙස දැක්විය හැකි ය.

මුදල් ආදේශක

- මුදල් ආදේශක වශයෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ වටිනාකමේ සන්නිධියක් වශයෙන් ක්‍රියා නොකරන නමුත් තාවකාලික ව හුවමාරු මාධ්‍යයක් වශයෙන් කටයුතු කරන උපකරණ වේ. ණයපත් හා හරපත් මුදල් ආදේශක සඳහා නිදසුන් වශයෙන් දැක්විය හැකි ය. ව්‍යවහාර මුදල් හෝ වෙක්පත් හෝ භාවිතයක් නොමැති ව කෙටි කාලීන ගනුදෙනු සඳහා මෙම මුදල් ආදේශක යොදා ගත හැකි ය.

ණයපත්

- යම් මූල්‍ය ආයතනයක් විසින් අනුමත වූ මුදල් සීමාවන් යටතේ භාණ්ඩ හා සේවා ලබා ගැනීමටත් අවශ්‍ය විටක මුදල් ලබා ගැනීමටත් අවසරය ලබා දී නිකුත් කරන විද්‍යුත් කාඩ්පත ණයපතකි.

පහත සඳහන් හේතු නිසා ණයපත් මුදල් ලෙස නොසැලකේ.

- මුදල්වලින් ඉටු කරන සියලු කාර්යයන් ණයපත් මගින් ඉටු නොවීම
- ණයපත් මගින් ගනුදෙනුකරුවාට ලබා දෙන උපරිම ණය සීමාව ඉක්මවූ පසු තවදුරටත් ණයපත් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් ගනුදෙනු කිරීමට නම් අදාළ මූල්‍ය ආයතනය වෙත ණය මුදල ගෙවිය යුතු වීම (මුදල් ලෙස සැලකෙන්නේ මූල්‍ය ආයතනය වෙත ගෙවන මුදල් මිස ණයපත නොවේ).

හරපත්

- හරපත් යනු ගනුදෙනුකරුවන් මූල්‍ය ආයතනයක යම් මුදලක් තැන්පත් කළ විට ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍රයක් මගින් ආපසු මුදල් ගැනීමට වෙනත් ගිණුමකට මාරු කිරීමට භාවිත කරන උපකරණයකි.
- හරපත් මුදල් ලෙස නොසැලකෙන්නේ මුදලින් ඉටු කරනු ලබන සියලු කාර්යයන් මෙමගින් ඉටු නොකෙරෙන නිසා ය.

විද්‍යුත් මුදල් / ඩිජිටල් මුදල්

- මුදල්, විද්‍යුත් ක්‍රමය භාවිතයෙන් ගබඩා කර තබා මෘදුකාංගයක් මගින් ගනුදෙනු සඳහා යොදා ගන්නා ක්‍රමවේදය විද්‍යුත් මුදල් වශයෙන් හැඳින්වේ. හරපත්, ණයපත්, E-banking, Easy Cash, Bit coin විද්‍යුත් මුදල් සඳහා නිදසුන් ලෙස දැක්විය හැකි ය.

7.2 : මුදලට ඉල්ලුමක් ඇති විමට බලපාන හේතු සහ මුදල් ඉල්ලුම තීරණය කරනු ලබන සාධක විමසා බලයි.

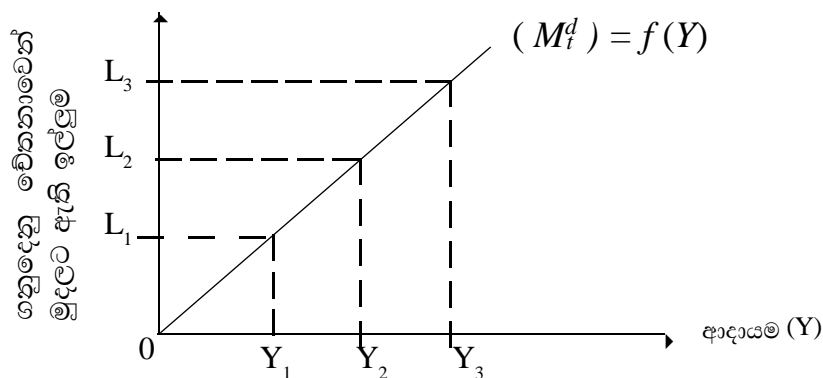
- මුදල් ඉල්ලුම අර්ථකථනය කරයි.
- මුදලට ඉල්ලුමක් ඇති විමට හේතු ඉදිරිපත් කරයි.
- මුදලට ඉල්ලුමක් ඇති විමට හේතු ප්‍රස්තාර සටහන් භාවිත කරමින් විග්‍රහ කරයි.
- මුදලට ඇති ඉල්ලුම තීරණය කරන සාධක විග්‍රහ කරයි.

මුදල් ඉල්ලුම

- කිසියම් අවස්ථාවක දී මුදල්, මුදල් වශයෙන් ළඟ තබා ගැනීමට මහජනතාව තුළ ඇති කැමැත්ත මුදල් ඉල්ලුම (ද්‍රවශීලකාවරණය) යනුවෙන් හැඳින්වේ.
- මුදලට ඉල්ලුමක් ඇති විම කෙරෙහි බලපාන ප්‍රධාන හේතු තුනකි.
 1. ගනුදෙනු වේගතාව
 2. ආරක්ෂණ වේගතාව
 3. සමපේක්ෂණ වේගතාව

ගනුදෙනු වේගතාව

- පුද්ගලයාට ලැබෙන ආදායම් සහ පුද්ගලයා කරන වියදම් එකිනෙකට නොගැළපීම නිසා එදිනෙදා ගනුදෙනු කිරීමේ අරමුණෙන් මුදල් ශේෂ ළඟ තබා ගැනීම ගනුදෙනු වේගතාව නිසා ඇති වන මුදල් ඉල්ලුම ලෙස හැඳින්වේ.
- ආදායම් උපයන කාලයත් වියදම් සිදු කරන කාලයත් අතර කාල පරාසයක් පවතින අතර එම කාල පරාසය තුළ සුමට ලෙස ඇති වන ගනුදෙනු සිදු කිරීම සඳහා මුදල් ශේෂ ළඟ තබා ගත යුතු ය.
- ගනුදෙනු වේගතාවෙන් මුදලට ඇති ඉල්ලුම තීරණය කරන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ පුද්ගලයන්ගේ ආදායමයි.
- ගනුදෙනු වේගතාවෙන් මුදලට කරන ඉල්ලුමක් ආදායමක් අතර අනුලෝම සම්බන්ධතාවක් පවතී. එය පහත සඳහන් පරිදි ප්‍රස්තාර සටහනක් මගින් දැක්විය හැකි ය.

- ඉහත ප්‍රස්තාර සටහනට අනුව පුද්ගලයාගේ ආදායම වැඩි වන විට එදිනෙදා ගනුදෙනු සඳහා වැඩි මුදල් ප්‍රමාණයක් ළඟ තබා ගැනීමට පෙළඹේ. ආදායම අඩු වන විට එදිනෙදා ගනුදෙනු සඳහා අඩු මුදල් ප්‍රමාණයක් තබා ගැනීමට පෙළඹේ.
- මෙය කල්තබා පුරෝකථනය කල හැකි ගනුදෙනු හා සම්බන්ධ වේ.

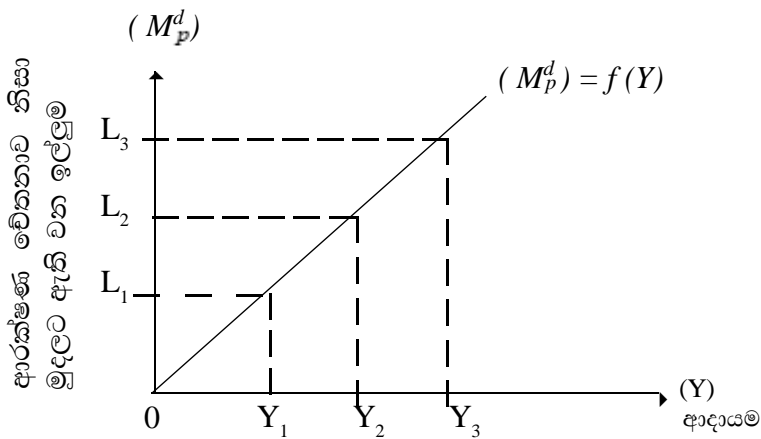
- ආදායමට අමතර ව ගනුදෙනු වේතනාව සඳහා මුදලට ඇති වන ඉල්ලුම කෙරෙහි පොළී අනුපාතිකය, මිල මට්ටම, මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ නව්‍යතා හා ආයතනික සාධක ද බලපායි.

ආරක්ෂණ වේතනාව

- සැලසුම් කළ නොහැකි අනපේක්ෂිත ව ඇති වන වියදම් කාර්යක්ෂම ව පියවා ගැනීමේ අරමුණෙන් පුද්ගලයන් මුදල් ශේෂ ළඟ තබා ගැනීම ආරක්ෂක වේතනාව නිසා මුදලට ඇති ඉල්ලුම ලෙස හැඳින්වේ.

නිදසුන් : හදිසි අනතුරු, ලෙඩ රෝග වැනි අවස්ථාවල දී ප්‍රයෝජනයට ගැනීම සඳහා මුදල් ශේෂ ළඟ තබා ගැනීමයි.

- ආරක්ෂණ වේතනාව නිසා මුදලට ඇති වන ඉල්ලුමක් ආදායමක් අතර අනුලෝම සම්බන්ධතාවක් පවතින අතර එය පහත ප්‍රස්තාරයෙන් දැක්වේ.

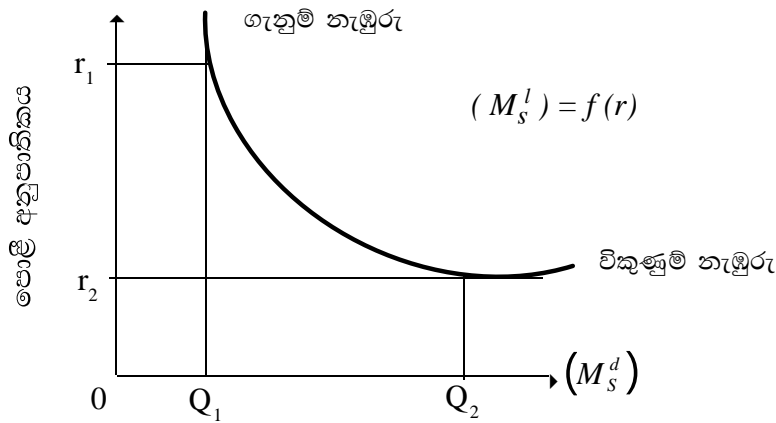

$(M_p^d) = f(Y)$ ආරක්ෂණ වේතනාවෙන් මුදලට ඇති වන ඉල්ලුම
 $(Y) =$ ආදායම

- ඉහත ප්‍රස්තාර සටහනට අනුව පුද්ගලයන්ගේ ආදායම වැඩි වන විට ආරක්ෂණ අරමුණ මත වැඩි මුදල් ප්‍රමාණයක් ළඟ තබා ගැනීමට පෙලඹෙන අතර ආදායම අඩු වන විට ආරක්ෂණ අරමුණ මත අඩු මුදල් ප්‍රමාණයක් ළඟ තබා ගැනීමට පෙලඹේ.
- මෙය කල්තබා පුරෝකථනය කළ නොහැකි ගනුදෙනු සඳහා අදාළ වේ.

සමපේක්ෂණ වේතනාව

- පිළිණපත්වල මුදල් ආයෝජනය කිරීමෙන් අනාගත වාසි (ප්‍රතිලාභ) ලබා ගැනීමේ අරමුණෙන් මුදල් ළඟ තබා ගැනීම සමපේක්ෂණ වේතනාවෙන් මුදලට ඇති ඉල්ලුමයි. නැති නම් වත්කමක් ලෙස මුදල් ශේෂ ළඟ තබා ගැනීම සමපේක්ෂණ මුදල් ඉල්ලුම වේ.
- ජනතාව විවිධ වත්කම් ළඟ තබා ගැනීමට පෙලඹෙන අතර සිය වත්කම් ගොනුවේ මුදල් හා පිළිණපත් අතර තේරීම් කිරීම පොළී අනුපාතිකය අනුව සිදු වේ. මේ අනුව පොළී අනුපාතිකය හා වත්කමක් ලෙස මුදල් ඉල්ලුම අතර ප්‍රතිලෝම සම්බන්ධතාවක් ඇති වේ. එම ප්‍රතිලෝම සම්බන්ධතාව පහත රූප සටහන මගින් පැහැදිලි වේ.

සමපේක්ෂණ චේතනාව යටතේ මුදලට ඇති ඉල්ලුම

- ඉහත රූපයේ දැක්වෙන පරිදි පොළී අනුපාතිකය ඉහළ යන විට සමපේක්ෂණ චේතනාව යටතේ මුදලට ඇති ඉල්ලුම අඩු වේ. පොළී අනුපාතිකය පහළ යන විට සමපේක්ෂණ චේතනාව යටතේ මුදලට ඇති ඉල්ලුම වැඩි වේ.
- පොළී අනුපාතිකය හා පිළිණපත්වල මිල අතර පවතිනුයේ ප්‍රතිලෝම සම්බන්ධතාවකි. එනම් පොළී අනුපාතිකය ඉහළ යන විට පිළිණපත්වල මිල පහළ යන අතර පොළී අනුපාතිකය පහළ යන විට පිළිණපත් වල මිල ඉහළ යයි.
- සත්‍ය වශයෙන් වර්තමානයේ පොළී අනුපාතිකය අඩු නම් පිළිණපත්වල මිල ඉහළ මට්ටමක පවතී. නමුත් අනාගතයේ දී පොළී අනුපාතිකය ඉහළ යතැයි සහ ඊට ප්‍රතිලෝමව පිළිණපත්වල මිල පහළ යතැයි ජනතාව තුළ අපේක්ෂණයක් ඇති වේ. මේ නිසා ජනතාව පිළිණපත් මිල දී ගැනීමට පෙළඹෙන හෙයින් පොළී අනුපාතිකය ඉහළ යන විට සමපේක්ෂණ චේතනාව යටතේ මුදලට ඇති ඉල්ලුම අඩු වේ. අනාගතයේ දී පොළී අනුපාතිකය පහළ යතැයි සහ ඊට ප්‍රතිලෝම ව පිළිණපත්වල වෙළෙඳපොළ මිල ඉහළ යතැයි ජනතාව තුළ අපේක්ෂණයක් ඇති වුවහොත් ජනතාව පිළිණපත් විකිණීමට පෙළඹේ. මේ නිසා පොළී අනුපාතිකය පහළ යත් ම සමපේක්ෂණ චේතනාව යටතේ මුදලට ඇති ඉල්ලුම වැඩි වේ. මෙය පහත පරිදි දැක්විය හැක.

	පොළී අනුපාත	පිළිණපත් මිල	පිළිණපත් ඉල්ලුම	සමපේක්ෂණ චේතනාවට මුදල් ඉල්ලුම
ගැනුම් නැඹුරුව	↑	↓	↑	↓
විකුණුම් නැඹුරුව	↓	↑	↓	↑

මුදලට ඇති ඉල්ලුම තීරණය වීම කෙරෙහි බලපාන සාධක

මූර්ත ආදායම

- මූර්ත ආදායම හා මුදල් ඉල්ලුම අතර අනුලෝම සම්බන්ධතාවක් පවතී. එනම් මූර්ත ආදායම ඉහළ යන විට මුදල් ඉල්ලුම ඉහළ යයි.

පොළී අනුපාතිකය

- පොළී අනුපාතිකය හා මුදල් ඉල්ලුම අතර ප්‍රතිලෝම සම්බන්ධතාවක් පවතී. එනම් පොළී අනුපාතිකය ඉහළ යන විට මුදල් ඉල්ලුම් ප්‍රමාණය අඩු වේ.

මිල මට්ටම

- මිල මට්ටම ඉහළ යන විට මුදල් ඉල්ලුම ද ඉහළ යයි.

අනාගත අපේක්ෂණ

- අනාගතයේ දී උද්ධමන අනුපාතිකය ඉහළ යතැයි අපේක්ෂා කරන විට වර්තමානයේ භාණ්ඩ හා සේවා මිල දී ගැනීමට පෙලඹෙන බැවින් ළඟ තබා ගන්නා මුදල් ප්‍රමාණය වැඩි වේ.
- පිළිණපත්වල මිල අනාගතයේ දී වැඩි වෙනැයි අපේක්ෂා කරන විට වර්තමානයේ පිළිණපත් මිල දී ගැනීමට පෙලඹෙන බැවින් ළඟ තබා ගන්නා මුදල් ශේෂ අඩු වේ.

ආයතනික සාධක

- ආයතනික සාධක යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ ආදායම් ලැබෙන වාර දෙකක් අතර කාල පරතරයි. අවම කාල පරතරයක් තුළ ආදායම් ලැබෙන විට මුදල් ඉල්ලුම පහළ යයි. මුදල් ලැබෙන කාල පරතරයන් දීර්ඝ වන විට ළඟ තබා ගන්නා මුදල් ප්‍රමාණය ඉහළ යයි.

මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ නව්‍යතා

- මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ නව්‍යතා වැඩි දියුණු වන විට මුදල් ළඟ තබා ගන්නා ප්‍රමාණය පහළ යයි.

7.3 : මුදල් සැපයුම විශ්ලේෂණාත්මක ව ඉදිරිපත් කරයි.

- මුදල් සැපයුම අර්ථ දක්වයි.
- මුදල් සැපයුමේ නිර්වචන අනුපිළිවෙළින් අර්ථ දක්වයි.
- මුදල් සැපයුමේ නිර්වචන විග්‍රහ කරයි.
- මුදල් සැපයුම තීරණය කරන සාධක ඉදිරිපත් කරයි.
- පදනම් මුදල් තීරණය කරන සාධක විග්‍රහ කරයි.
- මුදල් ගුණකය හා පදනම් මුදල් අතර සම්බන්ධතාව සමීකරණ භාවිතයෙන් විග්‍රහ කරයි.

මුදල් සැපයුම

- මුදල් සැපයුම යනු කිසියම් නිශ්චිත අවස්ථාවක දී මහජනතාව අතර සංසරණය වන මුළු මුදල් තොගය යි. මුදල් සැපයුම මූල්‍ය සමස්තය වශයෙන් ද හඳුන්වයි.
- මුදල් සැපයුම නිර්වචනය කිරීම සඳහා යොදා ගන්නා නිර්වචන කාලයක් සමඟ වෙනස් වේ. ඒ සඳහා බලපාන ප්‍රධාන සාධක දෙකකි.

1. රටක මූල්‍ය ව්‍යුහයේ ඇති වන වෙනස්කම්

2. මුදල් ලෙස සැලකිය යුතු පූර්ණ ද්‍රවශීලතාවෙන් යුත් වත්කම්වල සිදු වන වෙනස්කම්

- ශ්‍රී ලංකාවේ මුදල් සැපයුම පිළිබඳ ව ඉදිරිපත්කොට ඇති විවිධ නිර්වචන පහත දැක්වේ.
 - පටු මුදල් සැපයුම (M_1)
 - පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_2)
 - ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_{2b})
 - පුළුල් මුදල් සැපයුම/මූල්‍ය සමස්තය (M_4)

පටු මුදල් සැපයුම (M_1)

- පටු මුදල් සැපයුම යනු මහජනතාව සතු ව්‍යවහාර මුදල් (කාසි හා නෝට්ටු) හා මහජනයා නමින් වාණිජ බැංකුවල ඇති ඉල්ලුම තැන්පතු වල එකතුව යි.

$$M_1 = C_p + DD_p$$

M_1 = පටු මුදල් සැපයුම

C_p = මහජනයා සතු ව්‍යවහාර මුදල්

DD_p = මහජනයා සතු වාණිජ බැංකුවල ඇති ඉල්ලුම් තැන්පතු

පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_2)

- පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_2) යනු, පටු මුදල් සැපයුම (M_1) හා මහජනයා සතුව වාණිජ බැංකුවල ඇති කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු වල (TSD_{CP}) එකතුව යි.

$$M_2 = M_1 + TSD_{CP}$$

M_2 = පුළුල් මුදල් සැපයුම

M_1 = පටු මුදල් සැපයුම

TSD_{CP} = මහජනතාව සතු ව වාණිජ බැංකුවල ඇති කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු

ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_{2b})

- පුළුල් මුදල් සැපයුමට (M_2) අනේවාසික විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් ගිණුම්වල ඇති කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු ප්‍රමාණයෙන් 50% ක් හා විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් බැංකු ඒකකවල ඇති නේවාසිකයන් සතු කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු ප්‍රමාණය එකතු වීමෙන් ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_{2b}) සෑදේ.

$$M_{2b} = M_2 + TSD_{NRFC} + RD_{FCBU}$$

TSD_{NRFC} = අනේවාසික විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් ගිණුම්වල ඇති කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු ප්‍රමාණයෙන් 50%

RD_{FCBU} = විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් බැංකු ඒකකවල ඇති නේවාසිකයන් සතු කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු

පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_4)

- ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුමට (M_{2b}) බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකුවල ඇති මහජනතාව සතු ඉතුරුම් හා කාලීන තැන්පතු සහ ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්වල ඇති මහජනතාව සතු ඉතුරුම් හා කාලීන තැන්පතු එකතු වීමෙන් පුළුල් මුදල් සැපයුම (M_4) සෑදේ.

$$M_4 = M_{2b} + LSB + REC$$

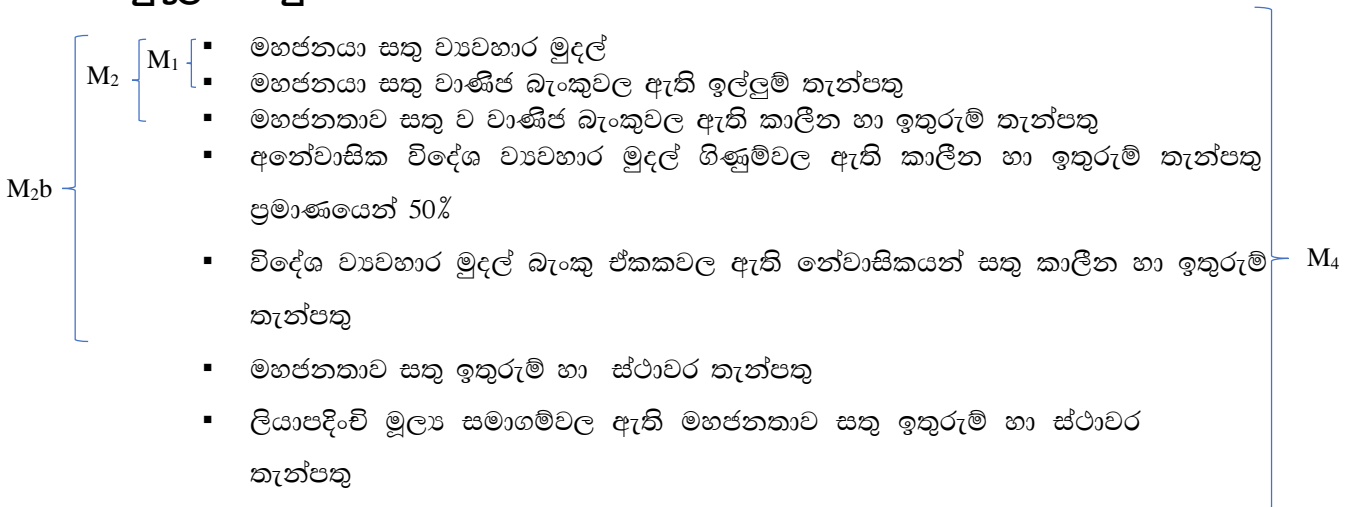
M_4 = පුළුල් මුදල් සැපයුම

M_{2b} = ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම

LSB = මහජනතාව සතු ඉතුරුම් හා ස්ථාවර තැන්පතු

REC = ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්වල ඇති මහජනතාව සතු ඉතුරුම් හා ස්ථාවර තැන්පතු

මුදල් සැපයුමේ සංරචක

මුදල් සැපයුම තීරණය කරන සාධක

(1) බැංකු ක්‍රමය සතු ශුද්ධ දේශීය වත්කම්

- බැංකු ක්‍රමය සතු ශුද්ධ දේශීය වත්කම්, බැංකු ක්‍රමය මගින් රජයට ලබාදෙන ශුද්ධ ණය හා වාණිජ බැංකු විසින් පෞද්ගලික අංශයට දෙන ලද ණයවලින් සමන්විත වේ.
- රජය අයවැය හිඟය පියවීම සඳහා මහ බැංකුවෙන් හා වාණිජ බැංකුවලින් පිළිඹාසක් හරහා ණය ලබා ගනී. ඒවා ව්‍යවහාර මුදල් ලෙස මහජනතාව අතට පත්වීමෙන් මුදල් සැපයුමේ කොටසක් බවට පත් වී මුදල් සැපයුම ඉහළ නැගී.

- වාණිජ බැංකු විසින් පෞද්ගලික අංශයට ණය දීමේ දී ඉල්ලුම් තැන්පතු නිර්මාණය වේ. ඉල්ලුම් තැන්පතු මුදල් සැපයුමේ කොටසක් නිසා මුදල් සැපයුම ඉහළ යයි.

(2) බැංකු ක්‍රමය සතු ශුද්ධ විදේශීය වත්කම්

- බැංකු ක්‍රමය සතු ශුද්ධ විදේශ වත්කම් නමින් හැඳින්වෙන්නේ මහ බැංකුව සහ වාණිජ බැංකු සතු විදේශ වත්කම් හා වගකීම් අතර වෙනසයි.
- මහ බැංකුව සතු ශුද්ධ විදේශ වත්කම් සහ වාණිජ බැංකු සතු ශුද්ධ විදේශ වත්කම් ලැබේ.
- **මහ බැංකුව සතු ශුද්ධ විදේශ වත්කම්**
 - මහ බැංකුව සතු විදේශ මුදල්
 - විදේශ රටවල සුරැකුම්පත්වල මහ බැංකුව කර ඇති ආයෝජන
 - මහ බැංකුව නමින් පවත්වා ගෙන යන විශේෂ ගැනුම් හිමිකම් (SDR)
- **මහ බැංකුව සතු විදේශ වගකීම්**
 - මහ බැංකුව විදේශ රටවලින් ලබා ගෙන ඇති ණය
 - අන්තර්ජාතික ආයතන හා විදේශ බැංකු මහ බැංකුවේ තැන්පත් කර ඇති මුදල්
- **වාණිජ බැංකු සතු විදේශ වත්කම්**
 - විදේශ බැංකුවලට සපයා ඇති ණය සහ ආධාර
 - වට්ටම් කළ බිල්පත්
 - වාණිජ බැංකු සතු විදේශ මුදල්
 - වාණිජ බැංකුවලට අයත් විදේශ ශාඛාවල ඇති මුදල්
- **වාණිජ බැංකු සතු විදේශ වගකීම්**
 - වාණිජ බැංකු විසින් විදේශ බැංකුවලින් ලබා ගෙන ඇති ණය
 - විදේශීය බැංකු දේශීය බැංකුවල පවත්වා ගෙන යන තැන්පතු
- බැංකු ක්‍රමය සතු ශුද්ධ විදේශ වත්කම් ඉහළ යන විට බැංකු සතු සංචිත ඉහළ ගොස් ණය දීම් වැඩි වේ. එවිට ඉල්ලුම් තැන්පතු ප්‍රසාරණය වී මුදල් සැපයුම වැඩි වේ.

(3) අනෙකුත් ශුද්ධ වත්කම්

- බැංකු ක්‍රමය සතු අනෙකුත් ශුද්ධ වත්කම් ලෙස සැලකෙනුයේ ඉහත සඳහන් කරන ලද දේශීය හා විදේශීය ශුද්ධ විදේශීය වත්කම්වලට හසු නොවූ බැංකු ක්‍රමයේ වත්කම් හා වගකීම් අතර වෙනසයි.
- බැංකු ක්‍රමය සතු අනෙකුත් ශුද්ධ වත්කම් ඉහළ යන විට මුදල් සැපයුම ද ඉහළ යයි.

රටක මුදල් සැපයුම තීරණය කිරීමේ දී ණයපත් (Credit Card) සැලකිල්ලට ගැනීමටත්, හරපත් (Debit Card) සැලකිල්ලට නොගැනීමටත් හේතුව

- ණයපත් (credit cards) මඟින් වාණිජ බැංකු විසින් පෞද්ගලික අංශයට දෙන ණය, මුදල් සැපයුමේ M₂ නිර්වචනයට අනුව ඇතුළත් වේ. ණයපත් ද වාණිජ බැංකු විසින් පෞද්ගලික අංශයට ණය ලබාදීමේ ක්‍රමයකි. ණයපත් හිමිකරුවා ඉන් භාවිතා කරන ණය ප්‍රමාණය මුදල් සැපයුමට ඇතුළත් වේ.

- හරපත් (debit cards) නිකුත් කෙරෙන්නේ දැනටමත් තිබෙන බැංකු තැන්පතු සඳහාය. එම තැන්පතු දැනටමත් M₂ යටතේ මුදල් සැපයුමට ඇතුළත් වේ. එමගින් කෙරෙන ගනුදෙනු නැවත ඇතුළත් කිරීම ද්විගුණන දෝෂයකට හේතු වේ.

පදනම් මුදල්

- කිසියම් රටක සමස්ත මුදල් සැපයුමට පදනම සපයන මහ බැංකුව සතු සෘජු මූල්‍ය වගකීම් පදනම් මුදල් වශයෙන් හැඳින්වේ. මේවා අධිබලැති මුදල්, සංචිත මුදල් යන නම්වලින් ද හැඳින්වේ.
- රටේ සමස්ත මුදල් සැපයුම පදනම් මුදල් මෙන් කීප ගුණයකි.
- පදනම් මුදල් පහත සඳහන් සංරචකවලින් සමන්විත වේ.මේ වැඩිවන විට පදනම් මුදල් වැඩිවේ.
 - මහජනයා සතු ව්‍යවහාර මුදල් (C_p)
 - වාණිජ බැංකු සතු ව්‍යවහාර මුදල් (C_{CB})
 - වාණිජ බැංකු විසින් මහ බැංකුවේ පවත්වා ගෙන යන තැන්පතු (RR)
 - රාජ්‍ය නියෝජිත ආයතන මහ බැංකුවේ පවත්වා ගන යනු ලබන තැන්පතු (D_{OI})

මහ බැංකු ශේෂ පත්‍රය

වගකීම්	වත්කම්
<ul style="list-style-type: none"> • මහජනයා සතු ව්‍යවහාර මුදල් C_p • වාණිජ බැංකු සතු ව්‍යවහාර මුදල් C_{CB} • වාණිජ බැංකු සතු මහ බැංකුවේ ඇති තැන්පතු RR • වෙනත් ආයතනවල තැන්පතු D_{OI} • රජයේ තැන්පතු DG_{CB} • විදේශ ශේෂ FB_{CB} • වෙනත් වගකීම් OL_{CB} 	<ul style="list-style-type: none"> • වාණිජ බැංකුවලට දුන් ශේෂ A_{KB} • රජයට දුන් ශේෂ CG_{CB} • විදේශ සංචිත FA_{CB} • වෙනත් වත්කම් OA_{CB}
මුළු වගකීම් TL _{CB}	මුළු වත්කම් TA _{CB}

- ඉහත ශේෂ පත්‍රයට අනුව පදනම් මුදල් සැපයුමට අයත් වන මහ බැංකුවේ ප්‍රධාන වගකීම් අයිතම පහත පරිදි දැක්විය හැකි ය.
 1. මහජනයා සතු ව්‍යවහාර මුදල්
 2. වාණිජ බැංකු සතු ව්‍යවහාර මුදල් (සංචිත)

3. මහ බැංකුවේ ඇති වාණිජ බැංකු සතු තැන්පතු
4. වෙනත් ආයතන සතු ව මහ බැංකුවේ ඇති තැන්පතු

▪ මහ බැංකු ශේෂ පත්‍රයට අනුව පදනම් මුදල් කෙරෙහි බලපාන සාධක (තීරණය කරන සාධක)

1. මහ බැංකුව සතු ශුද්ධ දේශීය වත්කම් (CGCB - DGCB)

- මහ බැංකුව විසින් වාණිජ බැංකුවලට දෙනු ලබන අත්තිකාරම්
- මහ බැංකුව විසින් රජයට සපයනු ලබන ශුද්ධ ණය (රජයට දුන් ණය - රජයේ තැන්පතු)

2. මහ බැංකුවේ ශුද්ධ විදේශ වත්කම් (DACB - FBCB) (විදේශ සංචිත - විදේශ ණය)

3. මහ බැංකුවේ වෙනත් වත්කම් (වෙනත් වත්කම් - වෙනත් වගකීම්)

- ඉහත සඳහන් අයිතමවල ශුද්ධ වත්කම් වැඩි වන විට පදනම් මුදල් සැපයුම වැඩි වන අතර ඒවායේ ශුද්ධ වත්කම් අඩු වන විට පදනම් මුදල් සැපයුම අඩු වේ.
- (පදනම් මුදල්වලට අයත් නොවන අනිකුත් වගකීම් සහ මහ බැංකුවේ වත්කම් සංරචකයන් ඇසුරෙන් පදනම් මුදල්වලට බලපාන සාධක හඳුනාගත හැකි ය.)

මුදල් ගුණකය

- ආර්ථිකයේ මුළු මුදල් සැපයුම හා පදනම් මුදල් අතර සම්බන්ධය මුදල් ගුණකයෙන් දැක්වේ. එය පහත සඳහන් පරිදි සමීකරණයක් මගින් දැක්විය හැකි ය.

$$M = kH$$

M = මුදල් සැපයුම

k = මුදල් ගුණකය

H = පදනම් මුදල්

මුදල් ගුණකය හා මුදල් පදනම අතර පවත්නා සම්බන්ධතාව

- ඒ අනුව මුදල් ගුණකය පහත සඳහන් පරිදි ගණනය කළ හැකි ය.

$$k = \frac{M}{H}$$

- ශ්‍රී ලංකාවේ මුදල් සැපයුම ක්‍රම කිහිපයකට ගණනය කරන නිසා මුදල් ගුණකය ද M_1 , M_{2B} , M_{2B} , M_4 , M_5 ආදී වශයෙන් ආකාර කිහිපයකට ගණනය කළ හැකි ය.

නිදසුන් :

$$\text{මුදල් ගුණකය } M_1 = \frac{\text{පටු මුදල් සැපයුම (M^1)}}{\text{පදනම් මුදල්}}$$

$$\text{මුදල් ගුණකය } M_2 = \frac{\text{පුළුල් මුදල් සැපයුම}(M_2)}{\text{පදනම් මුදල්}}$$

මුදල් ගුණකයේ අගය තීරණය වීමට බලපාන සාධක

- මහ බැංකුව විසින් වාණිජ බැංකු තැම්පතු මත පනවා ඇති ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය
- වාණිජ බැංකු අධි සංචිත ප්‍රමාණය
- වාණිජ බැංකු පද්ධතියෙන් බැංකු නොවන ආයතන කරා අරමුදල් විකැන් වීම.
- බැංකු තැම්පතු වලට සාපේක්ෂව ව්‍යවහාර මුදල් ලග තබා ගැනීමට මහජනතාව කැමැත්තක් දැක්වීම.

ආසන්න වසර කිහිපයක මුදල් ගුණකය පහත පරිදි දැක්විය හැක.

වර්ෂය	මුදල් ගුණකය	
	M ₁	M ₂
2015	1.06	6.02
2016	0.91	5.63
2017	0.84	6.03
2018	0.86	6.69
2019		

7.4 : මිල මට්ටම ආශ්‍රිත සංකල්ප, න්‍යාය සහ මිනුම් විශ්ලේෂණය කරයි.

- මිල මට්ටම අර්ථකථනය කරයි.
- එම මට්ටම ආශ්‍රිත සංකල්ප පැහැදිලි කරයි.
- උද්ධමනයට බලපාන හේතු විවිධ ප්‍රවේශ ඔස්සේ විග්‍රහ කරයි.
- උද්ධමනයේ ප්‍රතිවිපාක විග්‍රහ කරයි.
- උද්ධමනය පාලනය කිරීම සඳහා යොදා ගත හැකි ක්‍රියාමාර්ග පැහැදිලි කරයි.
- ශ්‍රී ලංකාවේ සාමාන්‍ය මිල මට්ටමේ වෙනස් වීම් මැනීමට යොදා ගන්නා මිල දර්ශක හඳුන්වයි.
- මිල දර්ශක ඇසුරෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ මිල මට්ටම ආශ්‍රිත ප්‍රවණතා පරීක්ෂා කර බලයි.

මිල මට්ටම

- භාණ්ඩවලත් සේවාවලත් වටිනාකම මිල යන්නෙන් අදහස් වේ.
- මිල වෙනස් වන විට යම් දෙන ලද මුදල් ප්‍රමාණයකින් මිල දී ගත හැකි භාණ්ඩ හා සේවා ප්‍රමාණය (මුදලේ වටිනාකම) වෙනස් වේ.

- නිරපේක්ෂ මිල, සාපේක්ෂ මිල හා පොදු මිල මට්ටම (සාමාන්‍ය මිල මට්ටම) ලෙසින් භාණ්ඩයක හෝ සේවාවක හෝ මිල හා සම්බන්ධ වැදගත් ස්වරූපයන් තුනක් පවතී.

- කිසියම් භාණ්ඩයක හෝ සේවාවක හෝ වෙළෙඳපොළ මිල නිරපේක්ෂ මිලයි.

නිදසුන් : පැනක මිල රුපියල් 25 යි.

සහල් කිලෝවක මිල රුපියල් 100 යි.

- භාණ්ඩවල මිල ගණන් අතර අනුපාතය සාපේක්ෂ මිලයි.

නිදසුන් : සහල් කිලෝවක මිල පැනක මිල මෙන් හතර ගුණයකි (1 : 4)

පොදු මිල මට්ටම

- සියලු ම භාණ්ඩ හා සේවාවල නිරපේක්ෂ මිල ගණන්වල සාමාන්‍ය අගය පොදු මිල මට්ටම නමින් හැඳින්වේ.

පොදු මිල මට්ටම ආශ්‍රිත ව සංකල්ප කිහිපයකි.

- **උද්ධමනය**
පොදු මිල මට්ටමෙහි හට ගන්නා අඛණ්ඩ ඉහළ යාමක් උද්ධමනය නමින් හැඳින්වේ.
- **අවධමනය**
අවධමනය යනු පොදු මිල මට්ටමෙහි අඛණ්ඩ ව සිදු වන පහළ යාමකි.
- **නිරුද්ධමනය**
උද්ධමන අනුපාතයෙහි අගය ක්‍රමයෙන් අඩු වීමක් නිරුද්ධමනය යි.
- උද්ධමනයට හේතු පැහැදිලි කෙරුණු න්‍යායාත්මක ප්‍රවේශයකිනි.

ඒ අනුව උද්ධමනයට හේතු පැහැදිලි කිරීමේ ප්‍රධාන හතර දෙකකි.

1. ඉල්ලුමෙන් ඇඳුණු උද්ධමන න්‍යායය
2. පිරිවැයෙන් තල්ලු වූණු උද්ධමන න්‍යායය

ඉල්ලුමෙන් ඇඳුණු උද්ධමන න්‍යායය

- සැපයුමට සාපේක්ෂ ව ඉල්ලුම වැඩි වීම නිසා භාණ්ඩවල හා සේවාවල පොදු මිල මට්ටම ඉහළ යන බව ඉල්ලුමෙන් ඇඳුණු උද්ධමන න්‍යායය යන්නෙන් අදහස් වේ.
- එනම් සමස්ත ඉල්ලුමේ අතිරික්තයක් නිසා පොදු මිල මට්ටම් ඉහළ යාම යි.
- සීමිත භාණ්ඩ ප්‍රමාණයක් පසුපස හඹා යන අතිවිශාල මුදල් ප්‍රමාණයක් යනුවෙන් හැඳින්වෙන්නේ ද ඉල්ලුමෙන් ඇඳුණු උද්ධමනය යි.
- ඉල්ලුමෙන් ඇඳුණු උද්ධමන න්‍යායයෙහි විකල්ප ප්‍රවේශ දෙකකි.
 1. මුදල් ප්‍රමාණවාදය
 2. කේන්සියානු න්‍යාය

1. මුදල් ප්‍රමාණවාදය

- මුදල් ප්‍රමාණවාදය යනු විනිමය සමීකරණය පදනම් කර ගනිමින් මිල මට්ටමේ හැසිරීම පිළිබඳ ව ඉදිරිපත් කරනු ලබන න්‍යායයකි.
- මුදල් තොගය වෙනස් වීමත් මිල මට්ටම වෙනස් වීමත් අතර සෘජු හා සමානුපාතික සම්බන්ධයක් ඇති බව මුදල් ප්‍රමාණවාදී න්‍යායයෙන් පෙන්වා දේ.

නිදසුන් : මුදල් තොගය දස ගුණයකින් ඉහළ දැමුවහොත් මිල මට්ටම ද දස ගුණයකින් ඉහළ යනු ඇත.

- මුදල් ප්‍රමාණය සහ මිල මට්ටම අතර පවතින මෙම සම්බන්ධතාව පෙන්වා දීමට සඳහා මුදල් ප්‍රමාණවාදය $MV = PT$ යන විනිමය සමීකරණය යොදා ගනී.
- විනිමය සමීකරණය නිර්වචනය කරන ආකාරයෙන්ම පූර්ණ සත්‍ය ප්‍රකාශනයකි.
- එය සමීකරණයක් ලෙස දක්වන නමුදු එය සැබැවින් ම අනන්‍යතාවකි (සර්ව සාමාන්‍යකි). එම නිසා එය $MV = PT$ යන ලෙස දැක්විය හැකි ය.
- PT යනු ආර්ථිකයේ මුළු ගනුදෙනුවල වටිනාකමයි. (P = මිල මට්ටම, T = ගනුදෙනු ප්‍රමාණය) MV යනු මුදල් යොදා ගනිමින් සිදු කළ ගනුදෙනු ප්‍රමාණයේ වටිනාකමයි. මේ නිසා සැබැවින් ම $MV = PT$ විය යුතුම ය.
- විනිමය සමීකරණය තුළ අඩංගු විචල්‍යයන්ගේ හැසිරීම සම්බන්ධයෙන් කරනු ලබන උපකල්පනයන් පදනම් කර ගනිමින් විනිමය සමීකරණය න්‍යායයක් (මුදල් ප්‍රමාණවාදය) බවට පෙරළා ගත හැකි ය.

විනිමය සමීකරණය සඳහා යොදා ගන්නා උපකල්පන දෙකකි.

1. මුදලේ සංසරණ ප්‍රවේගය (v) ස්ථාවර ව පවතී.

එය ස්ථාවර ව පවතින්නේ ආයතනික සාධක පුරුදු මත තීරණය වන විචල්‍යයක් බැවිනි.

2. ආර්ථිකයේ ගනුදෙනු පරිමාව (T) නොවෙනස්ව පවතී.

T ස්ථාවර ව පවතින්නේ ආර්ථිකය පූර්ණ සේවා නියුක්ති මට්ටමක පවත්නා බැවිනි. (T වෙනුවට Y ද භාවිත කෙරේ).

- මෙලෙසින් විනිමය සමීකරණයේ V සහ T යන පද ස්ථාවර ව පවතින්නේ යයි උපකල්පනය කොට මුදල් තොගයට (M) සමානුපාතික ව මිල මට්ටම (P) වෙනස් වන බව මුදල් ප්‍රමාණවාදී න්‍යායය පෙන්වා දේ.

මුදලේ සංසරණ ප්‍රවේගය (v)

- කිසියම් කාලයක් තුළදී මුදල් ඒකකයක් විනිමය මාධ්‍යයක් ලෙස භාණ්ඩ හා සේවා මිලට ගැනීම සඳහා අතින්ත හුවමාරු වන වාර ගණනයි.

$$\text{මුදලේ සංසරණ ප්‍රවේගය (v)} = \frac{\text{මුදල් සැපයුම (M)}}{\text{නාමික ජාතික ආදායම (P \times T)}}$$

මුදලේ සංසරණ ප්‍රවේගයේ වැදගත්කම

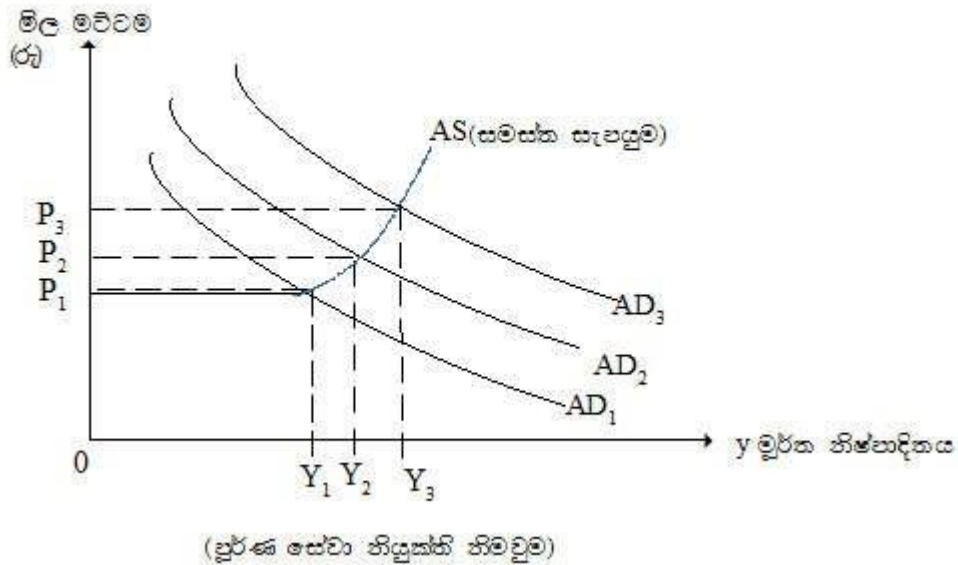
- මුදල් ඒකකයකින් කොතරම් වියදම් ප්‍රමාණයක් බිහිවේද යන්න දැන ගැනීමට
- මුදල් ඉල්ලුම හා සංසරණ ප්‍රවේගය අතර සම්බන්ධය දැන ගැනීමට
- මුදල් ශේෂ ලග තබා ගැනීමෙන් උද්ධමනය පාලනය කළ හැකි වීම.
- මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන්ට වැදගත් වීම.

- පසුගිය වසර කිහිපයක මුදලේ සංසරණ ප්‍රවේගය පහත පරිදි දැක්විය හැක.

වර්ෂය	මුදලේ සංසරණ ප්‍රවේගය
2015	2.94
2016	2.73
2017	2.53
2018	2.36
2019	

2. කේන්සියානු න්‍යාය

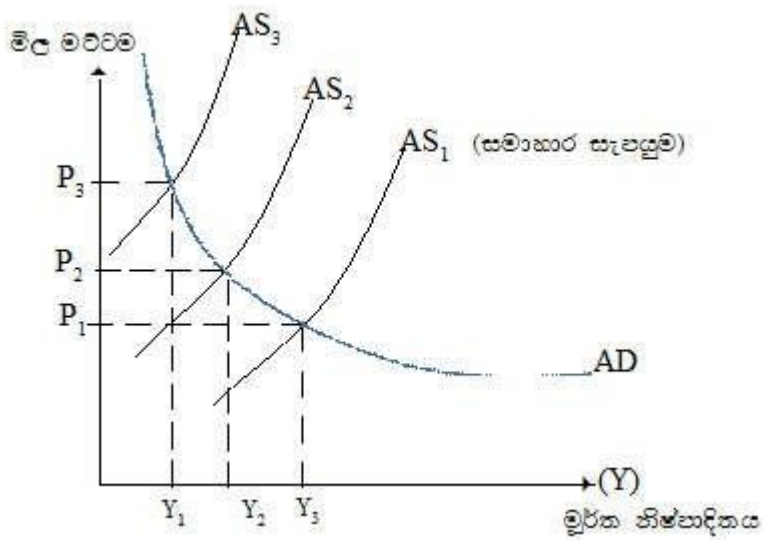
- කේන්සියානු න්‍යායයේ දී උද්ධමනයට හේතු පැහැදිලි කිරීම සඳහා සැලකිල්ලට ගනු ලබන්නේ සමාහාර ආදායම් හා සමාහාර වියදම් විශ්ලේෂණය යි.
- ආර්ථිකය පූර්ණ සේවා නියුක්ති සමතුලිතය කරා ළඟා වීමෙන් පසු ව තවදුරටත් සමාහාර ඉල්ලුම වැඩි වුවහොත්, භාණ්ඩ හා සේවා ප්‍රමාණය වැඩි කළ නොහැකි බැවින් සාමාන්‍ය මිල මට්ටම ඉහළ යාමට පටන් ගනී.
- උද්ධමනය පිළිබඳ කේන්සිගේ මෙම විග්‍රහය පහත රූප සටහනින් පෙන්වුම් කෙරේ.

- රූප සටහනෙන් Y_1 මගින් දැක්වෙන්නේ පූර්ණ සේවා නියුක්ති නිමවුම් මට්ටම යි.
- එම අවස්ථාව අදාළ සමාහාර ඉල්ලුම AD_1 වක්‍රයෙන් දැක්වේ.
- පූර්ණ සේවා නියුක්ති නිමවුම් මට්ටම ඉක්මවා ආර්ථිකයේ සමාහාර ඉල්ලුම ඉහළ ගිය හොත් පොදු මිල මට්ටම P_1, P_2, P_3 ආදී ලෙසින් අඛණ්ඩ ව ඉහළ යාම තුළින් උද්ධමනය හට ගනී.

පිරිවැයෙන් තල්ලු වුණු උද්ධමන න්‍යායය

- පිරිවැයෙන් තල්ලු වුණු උද්ධමන න්‍යායයෙන් දැක්වෙන්නේ යෙදවුම් මිල හෙවත් නිෂ්පාදන පිරිවැය ඉහළ යාම නිසා සමාහාර සැපයුම අඩු වීමෙන් භාණ්ඩ හා සේවාවල මිල ඉහළ යාම මගින් පොදු මිල මට්ටමේ ඉහළ යාමක් හට ගත හැකි බව යි.
- මෙහි දී ජාතික ආදායමේ පංගු අල්ලා ගැනීමට විවිධ පීඩන කණ්ඩායම් විසින් කරනු ලබන අරගලවල ප්‍රතිඵල වශයෙන් නිෂ්පාදන පිරිවැය වැඩි වී භාණ්ඩවල හා සේවාවල පොදු මිල මට්ටම ඉහළ යන බව මෙම න්‍යායවාදීහු පෙන්වා දෙති.
- එම පීඩන කණ්ඩායම් වන්නේ,
 - සංවිධානාත්මක ශ්‍රමය
 - කතිපයාධිකාරී ආයතනවල ක්‍රියාකාරකම් ය.
- සංවිධානාත්මක ශ්‍රමය වැඩි වැටුප් ඉල්ලා කරනු ලබන උද්ඝෝෂණවල ප්‍රතිඵල වශයෙන් වැටුප් වැඩි කිරීමට සිදු වීමෙන් යෙදවුම් මිල ඉහළ ගොස් නිෂ්පාදන පිරිවැය වැඩි වී, සැපයුම අඩු වී මිල මට්ටම ඉහළ යයි. මෙවැන්නක් වැටුපෙන් තල්ලු වූ උද්ධමනයක් සේ සැලකේ.
- අනෙක් අතට කතිපයාධිකාරී ආයතනවල ක්‍රියාකලාපය නිසා ලාභ වැඩි කිරීමට සිදු වීමෙන් නිෂ්පාදන පිරිවැය වැඩි වී, සැපයුම අඩු වී මිල මට්ටම ඉහළ යයි. මෙය ලාභයෙන් තල්ලු වූ උද්ධමනයකි.
- යෙදවුම් මිල වැඩි වීමෙන් නිෂ්පාදන පිරිවැය වැඩි වී, සැපයුම අඩු වීමෙන් උද්ධමනයක් හට ගනී. පිරිවැයෙන් තල්ලු වුණු උද්ධමනය පහත ප්‍රස්තාර සටහනෙහි දැක්වේ.

- රූප සටහනට අනුව Y_2 නිමවුම් මට්ටමේ දී මිල මට්ටම P_1 වේ. පිරිවැය වැඩි වීම නිසා සමස්ත සැපයුම් වක්‍රය AS_1 සිට AS_2 ලෙසින් වමට විතැන් වී ඇත. එහෙත් ආර්ථිකයේ සමස්ත ඉල්ලුම් මට්ටමෙහි වෙනසක් සිදු වී නොමැති බැවින් සමාහාර සැපයුම අඩු වීමේ ප්‍රතිඵලය වශයෙන් මිල මට්ටම P_1 සිට P_2 දක්වා ඉහළ ගොස් ඇත. ඒ උද්ධමනීය තත්ත්වයකි.

උද්ධමනය ආර්ථිකයට හිතකර හා අහිතකර ප්‍රතිවිපාක

1. ආදායම් හා ධන ව්‍යාප්තිය අයහපත් වීම
2. ආර්ථික තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය විකෘති වීම
3. ණයහිමියන්ට අවාසිදායක වන අතර ණයගැතියන්ට වාසි වීම
4. ඉතිරි කරන්නන්ට අයහපත් වීම
 - උද්ධමනයක් නිසා ඉතිරි කරන්නන්ගේ ඉතිරි කිරීමට ඇති හැකියාව අඩු වීම නිසා ඉතිරි කිරීම් අඩු වීම සිදු විය හැකි ය.
 - අනෙක් අතට මූර්ත පොළී අනුපාතිකයේ පහළ බැසීමක් නිසා ද ඉතිරි කිරීම් අඩුවීම සිදු විය හැකි ය.
 - **මූර්ත පොළී අනුපාතිකය = නාමික පොළී අනුපාතිකය - උද්ධමන අනුපාතිකය**
 නිදසුන : නාමික පොළී අනුපාතිකය = 16%
 උද්ධමන අනුපාතිකය = 20%
 මූර්ත පොළී අනුපාතිකය = 16% - 20%
 = -4%
 - මූර්ත පොළී අනුපාතිකය ඍණ අගයක් ගැනීම ඉතිරි කරන්නන්ට අහිතකර තත්ත්වයකි.
 - එසේම මූර්ත පොළී අනුපාතිකය ඍණ අගයක් ගැනීම ස්ථාවර ආදායම් ලාභීන්ට අහිතකර වන අතර විචල්‍ය ආදායම් ලාභීන්ට හිතකර වේ.
 - විශ්‍රාමිකයන්, කාර්යාල සේවකයන්, රාජ්‍ය සේවකයන් සහ රජයෙන් ලැබෙන ශුභසාධන දීමනා මත යැපෙන්නන් ස්ථාවර ආදායම්ලාභීන් සඳහා නිදසුන් ය.
 - උද්ධමනයක දී ස්ථාවර ආදායම්ලාභීන්ට අහිතකර වන්නේ මුදල් ආදායමේ(නාමික ආදායමේ) ක්‍රය ශක්තිය හෙවත් මූර්ත ආදායම අඩු වන හෙයිනි.

$$\text{මූර්ත ආදායම} = \frac{\text{මුදල් ආදායම}}{\text{මිල දර්ශකය}}$$

5. අනාගත මිල අවිනිශ්චිත වීම නිසා දිගු කාලීන ආයෝජනය අධෛර්යවත් වන අතර කෙටි කාලීන ආයෝජනය කෙරෙහි පමණක් නැඹුරු වීම
6. සපත්තු සම් පිරිවැය සහ මෙනුපත් පිරිවැය ඇති වීම
7. පුද්ගලයන්ගේ ජීවන වියදම ඉහළ යාම සහ ජීවන තත්ත්වය පහළ යාම
8. අපනයනවල තරගකාරීත්වයට බාධා එල්ල වීම
9. විනිමය අනුපාතිකය ක්ෂය වීම
10. නිරපේක්ෂ දරිද්‍රතාව ඉහළ යාම

උද්ධමනය පාලනය කිරීම සඳහා යොදා ගත හැකි ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග

01. සමාහාර ඉල්ලුමේ වර්ධනය සීමා වීම

- සමාහාර ඉල්ලුමේ වර්ධනය සීමා කිරීම යන්නෙන් අදහස් වන්නේ උද්ධමනය පාලනය කිරීමට නම් සමාහාර ඉල්ලුම වර්ධනය වීම පහළ මට්ටමක පවත්වාගත යුතු බව යි.

- උද්ධමනයට හේතු දැක්වීමේ ඉල්ලුමෙන් ඇදුණු න්‍යායයට අනුව මූල්‍ය ප්‍රසාරණයක් නිසා සමස්ත ඉල්ලුමේ ඉහළ යාමක් තුළින් උද්ධමනයක් හට ගන්නේ නම් එය පාලනය කිරීමට සමස්ත ඉල්ලුමේ වර්ධනය සීමා කළ යුතු ය.
- මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය යොදා ගැනීමෙන් සමස්ත ඉල්ලුමේ වර්ධනය සීමා කළ හැකි ය.

02. සමාහාර සැපයුමේ වර්ධනය වේගවත් කිරීම

- උද්ධමනයක් පවතින විටෙක සමාහාර සැපයුමේ වර්ධනය වේගවත් කර ගැනීමට හැකි නම් උද්ධමන වේගය පහළ මට්ටමක පවත්වා ගත හැකි බව සැපයුම් පාර්ශ්වීය ආර්ථික විද්‍යාඥයන්ගේ අදහස ය.
- සැපයුම් පාර්ශ්වීය ආර්ථික විද්‍යාඥයින් පෙන්වා දෙන්නේ සැපයුමේ අඩු වීමක් නිසා උද්ධමනයක් ඇති වන බව යි.
- එම නිසා ඔවුහු ඉල්ලුම් කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති කෙරෙහි එතරම් උනන්දුවක් නොදක්වූ අතර, නිෂ්පාදනයේ වර්ධනය වේගවත් කර ගැනීම කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කර ඇත. මේ සඳහා බදු කපා හැරීමේ වැදගත්කම ද ඔවුහු අවධාරණය කර ඇත.
- බදු කපා හැරීම නිෂ්පාදකයන්ට හා ආයෝජකයන්ට විශාල සානුබලයක් වන හෙයින් එය නිෂ්පාදනයේ වර්ධනයට හේතු වේ.
- මෙහි දී නිෂ්පාදනයේ වර්ධනය වේගවත් කිරීම සඳහා පෞද්ගලික ආයෝජකයන් දිරි ගැන්විය යුතු බව ද ඔවුන්ගේ අදහස යි.

03. සෘජු රාජ්‍ය මැදිහත් වීම

- උද්ධමනය පාලනය කිරීම සඳහා යොදාගත හැකි සරල ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ගයක් ලෙස සෘජු රාජ්‍ය මැදිහත්වීම් සැලකේ.
- මිල පාලනය හා ආදායම් පාලන ප්‍රතිපත්ති සෘජු පාලන ප්‍රතිපත්ති සඳහා නිදසුන්ය.
- වැටුප් අනුපාතිකය සහ මිල ඉහළ යාමේ ප්‍රමාණය සම්බන්ධයෙන් යම් යම් සීමාවන් පැනවීම මෙහි දී සිදු වේ.
- මෙම සෘජු පාලන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම ප්‍රායෝගික වශයෙන් එතරම් පහසු කාර්යය නොවේ.
- සැලසුම් ගත ආර්ථිකයක වැටුප් හා මිල පාලන ප්‍රතිපත්ති සාමාන්‍ය ලක්ෂණයක් වූවත් වෙළෙඳපොළ ආර්ථිකයක දී වැටුප් අනුපාතික හා මිල ගණන් ආශ්‍රිත ව සෘජු මැදිහත් වීම් දක්නට ලැබෙන්නේ යුද්ධ අරගල වැනි යම් යම් අරබුදකාරී තත්ත්වයන් පවතින විටෙක දී ය.

04. කාර්යක්ෂම සම්පත් බෙදා හැරීමෙහි ලා පවතින බාධක ඉවත් කිරීම

- කාර්යක්ෂම සම්පත් බෙදා හැරීමෙහිලා බාධක පැවතීම සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල මෙන් ම සංවර්ධිත රටවල ද දැකිය හැකි ලක්ෂණයකි.
- බදු පැනවීම, සහනාධාර කපා හැරීම, නියාමන ආයතන විසින් මිල නියම කිරීම, ආනයන සලාකනය ආදිය එබඳු බාධක සඳහා නිදසුන් ය.
- මෙම බාධක ඉවත් කිරීමෙන් නිෂ්පාදනය වැඩි කර උද්ධමනය පාලනය කර ගත හැකි ය.

මිල දර්ශකය

- කිසියම් කාල පරාසයක් තුළ සාමාන්‍ය මිල මට්ටමෙහි සිදු වන වෙනස් වීම් මැන බලන සංඛ්‍යාත්මක මිනුම මිල දර්ශකයක් නමින් හැඳින්වේ.
- මිල දර්ශකයක් පිළියෙළ කිරීමේ දී සැසඳීම සඳහා යොදා ගන්නා වර්ෂය පාද වර්ෂය සේ සැලකේ.
- එම පාද වර්ෂයේ මිල දර්ශක අගය 100 සේ සලකා සෙසු වර්ෂවල දී එම මිල දර්ශකය වෙනස් වී ඇත්තේ කෙසේ ද යන්න මැන බැලීම සිදු කෙරේ.
- විවිධ ක්‍රමවේද භාවිත කරමින් මිල දර්ශක පිළියෙළ කරනු ලබන අතර, මිල දර්ශකයක් පිළියෙළ කිරීමේ දී භාණ්ඩ පැස තීරණය කිරීම, බර තැබීම, නියදිය තීරණය කිරීම, පදනම් වර්ෂයක් තෝරා ගැනීම වැනි කරුණු සැලකිල්ලට ගනී.
- ශ්‍රී ලංකාවේ සාමාන්‍ය මිල මට්ටමේ වෙනස්කම් මැනීම සඳහා වර්තමානයේ වැදගත් මිල දර්ශක කිහිපයක් පහත දැක්වේ.
 - කොළඹ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය
 - ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය
 - නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය
 - දළ දේශීය නිෂ්පාදනයේ අවධානකය

කොළඹ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය

- 2007 නොවැම්බර් මාසයේ දී ප්‍රකාශයට පත් කොට 2008 මැයි මස සිට ක්‍රියාත්මක වන ශ්‍රී ලංකාවේ සාමාන්‍ය මිල මට්ටමේ වෙනස්කම් මැනීමට භාවිත වන මිල දර්ශකයකි.
- ජන හා සංඛ්‍යා ලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ප්‍රකාශයට පත් කෙරේ.
- 2002 වර්ෂයේ ජන හා සංඛ්‍යා ලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පනවන ලද ආදායම්-වියදම් සමීක්ෂණයට අනුව පිළියෙළ කරන ලද්දකි.
- පාද වර්ෂය 2006/2007 වේ.
- භූගෝලීය ආවරණය කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයට සීමා වේ.
- විමර්ශන ජනගහනය කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ සියලු ම නාගරික කලාපවල ගෘහ ඒකක ආවරණය කරන්නක් වීම
- කොළඹ නාගරික ප්‍රදේශයේ කුටුම්භවල මුළු වියදමට සාපේක්ෂ වශයෙන් බර තැබීම සිදු කොට තිබීම
- දර්ශකයට පදනම් කර ගත් භාණ්ඩ කාණ්ඩ 10ක් සහ භාණ්ඩ ගණ 95ක් වීම.
- දර්ශකය පිළියෙළ කිරීමේ දී මත්පැන්, දුම්කොළ හා මත්ද්‍රව්‍ය සඳහා කරනු ලබන වියදම් අත් හැරීම
- කොළඹ නාගරික ප්‍රදේශය ආවරණය වන පරිදි මිල ගණන් රැස් කිරීමේ මධ්‍යස්ථාන 14ක් වීම

ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය

- 2013 පාද වර්ෂය ලෙස සැලකිල්ලට ගනිමින් (2013=100) සමස්ත දිවයින ම ආවරණය කෙරෙන පරිදි සාමාන්‍ය මිල මට්ටමේ වෙනස්කම් මැන බැලීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ පිළියෙළ කර ඇති නවතම නිල පාරිභෝගික මිල දර්ශකය ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය යි.
- ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය ඉතා පුළුල් භූගෝලීය ප්‍රදේශයක් ආවරණය කිරීම (ශ්‍රී ලංකාවේ පළාත් නවය ම ආවරණය කරමින් දර්ශකය සැකසීම සඳහා අවශ්‍ය මිල ගණන් පිළියෙළ කෙරේ).
- ජන හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පිළියෙළ කොට ප්‍රකාශයට පත් කෙරේ.
- ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශක සකසනු ලබන්නේ 2012/2013 වර්ෂය තුළ මුළු දිවයින ම පදනම් කරමින් තෝරා ගනු ලැබූ නියදියක් පදනම් කර ගෙන වන අතර, එය පාරිභෝගික හැසිරීම් පිළිබඳ පුළුල් නියෝජනයකි.
- ඉතා මැන කාලීන පදනම් වර්ෂයක් භාවිත කිරීම (2013 = 100)
- දර්ශකය සැකසීමේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ සියලු ම කුටුම්භවල මුළු වියදමට සාපේක්ෂ වශයෙන් බර තැබීම සිදු කර තිබීම
- දිවයින පුරා එක් දිස්ත්‍රික්කයක ප්‍රධාන නගරයෙහි මිල ගණන් රැස් කිරීමේ මධ්‍යස්ථාන තුන බැගින් පවත්වා ගෙන යාම

නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය

- නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය ජන හා සංඛ්‍යා ලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2015 වර්ෂයේ දෙවන කාර්තුවේ සිට හඳුන්වා දී ඇති නව මිල දර්ශකයකි.
- දේශීය නිෂ්පාදකයන්ට තමන් විසින් නිෂ්පාදනය කරනු ලබන භාණ්ඩ හා සේවා සඳහා ලැබෙන සාමාන්‍ය මිල ගණන්වල කාලයත් සමඟ සිදු වන වෙනස්කම් මෙම මිල දර්ශකය මගින් මනිනු ලැබේ.
- නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය හඳුන්වා දීම තුළින් වෙළෙඳපොළෙහි මිල ගණන්වල සිදුවන විචලනයන් වඩා නිවැරදි ව පෙන්නුම් කරන අතර එම ප්‍රවණතා උපයෝගී කර ගනිමින් වඩාත් නිවැරදි ව තීරණ ගැනීමට හැකියාව ලැබේ.
- නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය වැදගත් සාර්ව ආර්ථික දර්ශකයක් ද වේ.
- එසේ ම කෙටි කාලීන ව ඇති විය හැකි උද්ධමනය තත්ත්වන් පුරෝකථනය කළ හැකි සංඥාවක් ලෙසින් ද, නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය සැලකේ.
- සාර්ව ආර්ථික විශ්ලේෂණ ක්‍රියාවලියේ දී නිෂ්පාදකයන්ගේ මිල දර්ශක කාර්යය මේ දක්වා සපුරනු ලැබුවේ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ගණනය කරන ලද තොග මිල දර්ශකයෙනි.
- එහෙත් වර්තමානයේ තොග මිල දර්ශකය වෙනුවට භාවිත කරනු ලබන්නේ නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකයයි.

දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධිමතකය

- දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙහි අවධිමතකය දළ දේශීය නිෂ්පාදිත තොරතුරුවලින් හෙළි වන දර්ශකයකි.

- ගමා මිල දර්ශකය, ආරෝපිත මිල දර්ශකය යනාදී නම්වලින් හැඳින්වෙන්නේ ද දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙහි අවධමනයකි.
- කිසියම් වර්ෂයක දේශීය නිෂ්පාදිතය පවත්නා මිලෙන් සහ ස්ථාවර මිලෙන් ගණනය කිරීමේ දී, පවත්නා මිලට අනුව ලැබෙන වටිනාකම ඉහළ යාම තුළින් පිළිබිඹු වන්නේ ආර්ථිකයේ මිල මට්ටමිවල ඉහළ යාමකි.
- එලෙස පවත්නා මිල සහ ස්ථාවර මිලෙන් ගණනය කිරීමේ දී පවතින මිල මට්ටමේ ඉහළ යාම පිළිබිඹු කරන දර්ශකය දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධමනය නම් වේ.
- දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධමනය ගණනය කරනු ලබන්නේ පහත ආකාරයට ය.

$$\text{දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධමනය} = \frac{\text{පවත්නා මිල අනුව දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය}}{\text{ස්ථාවර මිල අනුව දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය}} \times 100$$

(මෙහි දී 100 ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ පාද වර්ෂයේ මිල දර්ශකයයි. දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධමනය පිළියෙළ කිරීමේ පාද වර්ෂය 2010 = 100 වේ).

(i) නිදසුන : 2010 වර්ෂයේ,

- පවත්නා මිල අනුව දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය = රු. මි. 8 000
- ස්ථාවර මිල අනුව දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය = රු. මි. 8 000
- නම්,
- දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධමනය = 100

(ii) නිදසුන : 2011 වර්ෂයේ,

- පවත්නා මිල අනුව දළ දේශීය නිෂ්පාදනය = රු. මි. 10000
- ස්ථාවර මිල අනුව දළ දේශීය නිෂ්පාදනය = රු. මි. 8000
- දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධමනය = 125

- 2010ට සාපේක්ෂ ව 2011 වර්ෂයේ මිල දර්ශකය 25කින් ඉහළ ගොස් ඇත.
- කිසියම් මිල දර්ශකයක අගය ඉහළ යාම තුළින් පිළිබිඹු වන්නේ සාමාන්‍ය මිල මට්ටමේ ඉහළ යාම යි.
- ඒ අනුව මිල දර්ශකය ඉහළ යාමේ ප්‍රතිඵලය යනු උද්ධමන අනුපාතිකය යි.
- මෑත කාලයේ ශ්‍රී ලංකාවේ භාවිත වන ඒ ඒ මිල දර්ශකයන් ඇසුරෙන් මිල මට්ටමේ හැසිරීම් පිළිබඳ ප්‍රවණතා පහත දැක්වේ.

දර්ශකය	වර්ෂය		මිල දර්ශකය වෙනස් වීමේ ප්‍රතිඵලය - 2016
	2015	2016	
කොළඹ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය (2013 = 100)	109.8	114.7	4.5
ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය	-	-	-
	113.2	118.0	4.2

(2013 = 100)	126.8	131.4	3.6
දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධමනකය (2010 = 100)			

මතුපිට උද්ධමනය හා මූලික උද්ධමනය අතර වෙනස

මතුපිට උද්ධමනය

- පොදු මිල මට්ටමේ සැබෑ මිල ගණන් ඉහළ යාම පෙන්නුම් කරන අනුපාතික වේ.මෙය මනිනු ලබන්නේ පාරිභෝගික මිල දර්ශකයෙන්ය. එමගින් යම් දෙන ලද කාලයක් තුළ ආර්ථිකයේ සියලුම භාණ්ඩ හා සේවාවන්ගේ මිල කොතරම් ඉහළ ගොස් තිබේද යන්න දැන ගත හැකි වේ. ජීවන වියදමේ වෙනස්කම් එමගින් පිළිඹිබු වන නිසා සාමාන්‍ය ජනතාවට එය වඩාත් ප්‍රයෝජනවත් වේ.

මූලික උද්ධමනය

- බාහිර ලෝකයේ සිදු වන වෙනස්කම්, බදු ප්‍රතිපත්තියේ වෙනස්කම්, මිල පාලනයන්, ආහාර හා බලශක්ති මිල ගණන් වල වෙනස්කම්, සැපයුම් කම්පන වැනි තාවකාලික හේතු නිසා මතුපිට උද්ධමන අනුපාතිකයේ හට ගන්නා වලනයන් බැහැර කරමින් සකසනු ලබන උද්ධමන අනුපාතිකය ලෝකයේ බොහෝ රටවල මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයන් මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳ තීරණ ගනු ලබන්නේ මූලික උද්ධමනයේ ප්‍රවණතාවන් අධ්‍යයනය කරමිනි.

7.5 : ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතියේ කාර්යභාරය විමසයි.

- මූල්‍ය පද්ධතිය අර්ථ දක්වයි.
- ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතියේ සංරචක විග්‍රහ කරයි.

මූල්‍ය පද්ධතිය

- මූල්‍ය පද්ධතියක් යනු දේශීය හා විදේශීය කුටුම්භ, ව්‍යාපාරික ආයතන, රජය යන ප්‍රධාන ආර්ථික ඒකකයන්ගේ මූල්‍ය තීරණයන් ක්‍රියාත්මක කරන වෙළෙඳපොළවල්, මූල්‍ය ආයතන, මූල්‍ය උපකරණ සහ මූල්‍ය යටිතල පහසුකම් යනාදියෙහි එකතුවකි.

මූල්‍ය පද්ධතිය සමන්විත වන සංරචක

- මූල්‍ය ආයතන
- මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ
- මූල්‍ය උපකරණ
- මූල්‍ය යටිතල පහසුකම්
- මූල්‍ය ආයතන අධීක්ෂණය කරන නියාමන ආයතන

මූල්‍ය ආයතන

- මූල්‍ය ආයතන යනු විවිධ මූල්‍ය උපකරණ ආශ්‍රිත ගනුදෙනුවල යෙදී සිටින විවිධ මූල්‍ය සේවාවන් සපයනු ලබන ආයතනයන් ය.

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය ආයතන ව්‍යුහය ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් 4 කින් සමන්විත වේ.

1. ශ්‍රී ලංකාවේ මහ බැංකුව

2. අතරමැදි මූල්‍ය ආයතන

- අතරමැදි මූල්‍ය ආයතන යනු අතිරික්ත අරමුදල් ඇති ඒකකවලින් ඉතුරුම් ඒකරාශී කර ගැනීමත්, අරමුදල් නිග ඒකකවලට එම ඉතුරුම් ලබා දීම තුළින් ලාභ උපයා ගැනීමත් සිදු කරන මූල්‍ය ආයතන වේ.
- ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති එවැනි අතරමැදි මූල්‍ය ආයතන
 1. තැන්පතු බාර ගැනීම සහ එමගින් බැංකු කටයුතු කිරීමට අවසර ලබා ඇති ආයතන
 2. අර්ථ සාධක හා විශ්‍රාම අරමුදල්
 3. රක්ෂණ සමාගම
 4. ආයෝජන සමාගම්
 5. ඒකකභාර
 6. කල්බදු සමාගම්
- තැන්පතු භාර ගැනීමට හා එමගින් බැංකු කටයුතු කිරීමට අවසර ලබා ඇති මූල්‍ය ආයතනවල ප්‍රධාන කාර්යයන්
 - විවිධ තැන්පතු වර්ග මහජනතාවට හඳුන්වාදීම මගින් ඔවුන්ගේ අතිරික්ත මුදල් රැස් කර ගැනීම
 - එසේ රැස් කර ගත් මුදල්, ණය හා ආයෝජන වශයෙන් මහ ජනතාවට ලබා දීම
- තැන්පතු භාර ගැනීමට හා එමගින් බැංකු කටයුතු කිරීමට අවසර ලබා ඇති මූල්‍ය ආයතන
 - බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු
 - බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු
 - ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්
 - සමුපකාර ග්‍රාමීය බැංකු
 - සකසුරුවම් හා ණය ගනුදෙනු සමුපකාර සමිති (ස.ණ.ස)
 - වෙනත් ණය දෙන සමුපකාර සමිති

3. මූල්‍ය සේවා සපයන ආයතන

- මහජනතාවට සහ ව්‍යාපාර ආයතනවලට මූල්‍ය වෙළෙඳපොළේ සිදු වන ගනුදෙනු කාර්යක්ෂම ව පවත්වා ගෙන යාමට අවශ්‍ය සේවා සැපයීමට විශේෂයෙන් සංවිධානය වූ මූල්‍ය ආයතන මූල්‍ය සේවා සපයන ආයතන වශයෙන් හඳුන්වයි.
- එවැනි මූල්‍ය සේවා සපයන ආයතන සඳහා නිදසුන්
 - වණික් බැංකු
 - අරමුදල් කළමනාකරණ ආයතන
 - මූල්‍ය තැරැවිකාර ආයතන
 - ආණ්ඩුවේ සුරැකුම්පත් පිළිබඳ ප්‍රාථමික වෙළෙඳුන්

4. මූල්‍ය අධීක්ෂණය හා නියාමන ආයතන

- මූල්‍ය අධීක්ෂණ හා නියාමන ආයතන යනුවෙන් හැඳින්වෙන්නේ මූල්‍ය පද්ධතියක ස්ථායීතාව ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා අණපනත් හා රෙගුලාසි කටයුතු ඉටු කිරීමට රජය විසින් ස්ථාපිත කර ඇති ආයතනයන් ය.

- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, සුරැකුම්පත් හා විනිමය කොමිෂන් සභාව, ශ්‍රී ලංකා රක්ෂණ මණ්ඩලය ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති මූල්‍ය අධීක්ෂණ හා නියාමන ආයතන වේ.
- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකු වාර්තාවේ මූල්‍ය ආයතන පහත සඳහන් පරිදි වර්ග කර ඇත.
 - මහ බැංකුව
 - බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු
 - බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු
 - තැන්පතු භාර ගන්නා අනෙකුත් මූල්‍ය ආයතන
 - බලපත්‍රලාභී මුදල් සමාගම්
 - සමුපකාර හා ණය ගනුදෙනු සමුපකාර සමිති

විශේෂිත මූල්‍ය ආයතන

- විශේෂිත කල්බදු මූල්‍යකරණ සමාගම්
- ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන්
- කොටස් තැරැව්කරුවන්
- ඒකක භාර / ඒකක භාර කළමනාකරණ සමාගම්
- වෙළෙඳපොළ අතරමැදියන්
- ව්‍යවසායක ප්‍රාග්ධන සමාගම්

ශිවසුම්ගත ඉතිරි කිරීමේ ආයතන

- රක්ෂණ සමාගම්
- සේවක අර්ථසාධක අරමුදල
- සේවක භාරකාර අරමුදල
- අනුමත විශ්‍රාම හා අර්ථ සාධක අරමුදල
- රාජ්‍ය සේවා අර්ථසාධක අරමුදල

මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ

- කෙටි කාලීන හා දිගු කාලීන අරමුදල් අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීම සඳහා මූල්‍ය උපකරණ මිලට ගැනීම හා විකිණීම සිදු වන සමස්ත වෙළෙඳපොළ මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ යනුවෙන් හැඳින්වේ.
- මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ ප්‍රධාන අංශ දෙකකින් සමන්විත වේ.
 1. මුදල් වෙළෙඳපොළ
 2. ප්‍රාග්ධන වෙළෙඳපොළ

මුදල් වෙළෙඳපොළ

- වසරකට අඩු කාලයකින් පරිණත වන භාණ්ඩාගාර බිල්පත්, වාණිජ පත්‍රිකා හා තැන්පතු සහතික පත් වැනි පොළී උපයන කෙටිකාලීන වත්කම් වෙළෙඳාම සිදු වන වෙළෙඳපොළ මුදල් වෙළෙඳපොළ යනුවෙන් හඳුන්වයි.
- මුදල් වෙළෙඳපොළ පහත සඳහන් උප-වෙළෙඳපොළවලින් සමන්විත වේ.
 1. අන්තර් බැංකු ඒකීය ණය මුදල් වෙළෙඳපොළ

2. භාණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළෙඳපොළ
3. වාණිජ පත්‍රිකා වෙළෙඳපොළ
4. අන්තර් බැංකු විදේශ විනිමය වෙළෙඳපොළ

1. අන්තර් බැංකු ඒකිකරණ ණය මුදල් වෙළෙඳපොළ

- අන්තර් බැංකු ඒකිකරණ වෙළෙඳපොළ යනු වාණිජ බැංකු තම දෛනික ද්‍රවශීලතාවයේ පවතින අසමතුලිතතා සමනය කර ගන්නා වෙළෙඳපොළකි. ද්‍රවශීලතා හිඟයට මුහුණපා සිටින වාණිජ බැංකු ද්‍රවශීලතා අතිරික්තයක් ඇති බැංකුවලින් ඉතා කෙටි කාලයකට අරමුදල් ණයට ගැනීම මෙහි දී සිදු වේ.

2. භාණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළෙඳපොළ

- භාණ්ඩාගාර බිල්පත් යනුවෙන් හැඳින්වෙන්නේ රජය වර්ෂයකට හෝ ඊට අඩු කාලයකට හෝ ණය ලබා ගැනීම සඳහා භාවිත කරන මූල්‍ය උපකරණයකි. මෙම භාණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළෙඳපොළ ප්‍රාථමික වෙළෙඳපොළ හා ද්විතීයික වෙළෙඳපොළ යනුවෙන් කොටස් දෙකකට බෙදේ.

3. වාණිජ පත්‍රිකා වෙළෙඳපොළ

- ව්‍යාපාරික ආයතන කෙටි කාලීන අරමුදල් සම්පාදනය කර ගැනීම සඳහා භාවිත කරන මූල්‍ය උපකරණය වාණිජ පත්‍රිකා යනුවෙන් හැඳින්වේ. විශ්වාසය මත පදනම් වන නිසා, මේවා භාවිත කිරීමේ දී සුරැකුම්පත් අවශ්‍ය නොවේ.

4. අන්තර් බැංකු විදේශ විනිමය වෙළෙඳපොළ

- විදේශ විනිමය මිල දී ගැනීම හා විකිණීම ආශ්‍රිත වෙළෙඳපොළ අන්තර් බැංකු විදේශ විනිමය වෙළෙඳපොළ යනුවෙන් හැඳින්වේ. පවත්නා මිලට මෙන් ම අනාගතයේ එකඟ වූ මිලකට විදේශ විනිමය මිල දී ගැනීම හා විකිණීම මෙහි දී සිදු වේ.

ප්‍රාග්ධන වෙළෙඳපොළ

- වර්ෂයකට වඩා වැඩි කාලයක් පරිණත වන මූල්‍ය උපකරණ හා සමාගම්වල කොටස් යනාදිය හුවමාරු වන වෙළෙඳපොළ ප්‍රාග්ධන වෙළෙඳපොළ යනුවෙන් හැඳින්වේ.
- ප්‍රාග්ධන වෙළෙඳපොළ පහත සඳහන් උප-වෙළෙඳපොළවලින් සමන්විත වේ.

1. භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළෙඳපොළ
2. සමාගමික බැඳුම්කර වෙළෙඳපොළ
3. කොටස් වෙළෙඳපොළ

1. භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළෙඳපොළ

- මධ්‍යම හා දිගු කාලීන පදනමින් රජය ණය ලබා ගැනීම සඳහා භාවිත කරන ප්‍රධාන මූල්‍ය උපකරණය භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර යනුවෙන් හඳුන්වයි. මේවා හුවමාරු වන වෙළෙඳපොළ ප්‍රාථමික වෙළෙඳපොළ හා ද්විතීයික වෙළෙඳපොළ යනුවෙන් කොටස් දෙකකට බෙදේ.

2. සමාගමික බැඳුම්කර වෙළෙඳපොළ

- පෞද්ගලික සමාගම් විසින් මධ්‍යම හා දිගු කාලීන අරමුදල් සපයා ගැනීම සඳහා සමාගමික බැඳුම්කර හුවමාරු වන වෙළෙඳපොළ සමාගමික බැඳුම්කර වෙළෙඳපොළ යනුවෙන් හැඳින්වේ.

3. කොටස් වෙළෙඳපොළ

- කොටස් වෙළෙඳපොළ යනු මහජනයාට කොටස් අලෙවි කිරීම මගින් ව්‍යාපාරික සමාගම් ඒවායේ ව්‍යාපාරික කටයුතු සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රාග්ධනය සම්පාදනය කර ගන්නා වෙළෙඳපොළයි. මෙම ගනුදෙනු කොළඹ කොටස් හුවමාරුව (CSE) මගින් සිදු වේ.

මූල්‍ය උපකරණ

- ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ තුළ ගනුදෙනු සිදු වන මූල්‍ය උපකරණ පහත දැක්වේ.

රජය නිකුත් කරන ණය උපකරණ

- භාණ්ඩාගාර බිල්පත්
- භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර
- රජයේ ණය සුරැකුම්පත්

සමාගම් නිකුත් කරන ණය උපකරණ

- වාණිජ පත්‍රිකා
- ණයකර

වාණිජ බැංකු භාවිත කරන උපකරණ

- තැන්පතු සහතික
- වත්කම් පදනම් කරගත් සුරැකුම්පත්
- කල්බදු හෙවත් කුලී පිට ගැනුම්
- ඒක්ෂණ ණය
- ව්‍යාපාරික කොටස්

- මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ සංවර්ධනය වීමත් සමග හුවමාරු වන මූල්‍ය උපකරණ සංඛ්‍යාව ද වැඩි වීම නිසා ඒවායේ ආයෝජනය කරන ආයෝජකයන්ට එම උපකරණවල ගුණාත්මක තත්ත්වය හඳුනා ගෙන ආයෝජන තේරීම් කිරීම සඳහා විධිමත් මඟ පෙන්වීමක් ලෙස ණය ශ්‍රේණිගත කිරීම හඳුන්වා දී ඇත.

ණය ශ්‍රේණිගත කිරීම

- ණය ශ්‍රේණිගත කිරීම යනු ණය හෝ මූල්‍ය උපකරණ හෝ නිකුත් කරන්නාගේ මූල්‍ය ශක්තිය පිළිබඳ ඇගයීමක් ඉදිරිපත් කිරීම යි. මෙමගින් නිකුත් කරන්නාට එම නිකුතුව පවත්වා ගෙන යාමට ඇති හැකියාව හා පරිණත වන කාලයට එය සම්පූර්ණයෙන් ම පියවා දැමීමට ඇති හැකියාව සොයා බැලේ.

- ණය ශ්‍රේණිගත කිරීම ආයතන සඳහා නිදසුන් පහත දැක්වේ.

- මුසීස් සමාගම

- ස්ටෑන්ඩර්ඩ් හා පුවර්ස් සමාගම
- ෆිට් රේටින්ග්ස්

7.6 : ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අරමුණු හා කාර්යය විමසයි.

- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව අර්ථ දක්වයි.
- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ කාර්ය ගෙන හැර දක්වයි.
- මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති අර්ථ දක්වයි.
- මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ නම් කරමින් විග්‍රහ කරයි.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව 1949 අංක 58 දරන මුදල් නීති පනත මගින් 1950 අගෝස්තු 28 වැනි දින පිහිටවනු ලැබී ය. ජෝන් එක්ස්ටර් මහතා විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද වාර්තාව අනුව මහ බැංකුව පිහිටුවනු ලැබී ය.
- ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයේ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති මෙහෙයවීම මූල්‍ය කටයුතු සඳහා උපදේශනය, ආර්ථික හා මිල ස්ථායීතාව සහ මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාව පවත්වා ගෙන යාම සඳහා පිහිටවූ ස්වාධීන ආයතනය වන්නේ මහ බැංකුව යි.
- 2002 වර්ෂයේ දෙසැම්බර් මාසයේ දී මුදල් නීති පනතේ කරන ලද සංශෝධනයට අනුව මහ බැංකුවේ වත්මන් අරමුණු දෙකක් දක්වෙයි.
 1. ආර්ථික හා මිල ස්ථායීතාව පවත්වා ගෙන යාම
 2. මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාව පවත්වා ගෙන යාම

ආර්ථික හා මිල ස්ථායීතාව පවත්වා ගෙන යාම

- ආර්ථික හා මිල ස්ථායීතාව යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ අඩු උද්ධමන වේගයක් කරා ළඟා වීමට මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීම යි.
- ආර්ථික හා මිල ස්ථායීතාව වැදගත් වීමට හේතු
 - ආර්ථික වර්ධනය ප්‍රවර්ධනය කිරීම
 - කාර්යක්ෂම ලෙස සම්පත් බෙදා වෙන් කිරීම
 - නිෂ්පාදකයන්, පාරිභෝගිකයන් හා ආයෝජකයන්ගේ අවදානම අඩු කිරීම
 - ආර්ථික සැලසුම් සකස් කිරීම

මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාව පවත්වා ගෙන යාම

- ආර්ථික, මූල්‍ය, දේශපාලන හා වෙනත් කවර ම හෝ කේෂ්ත්‍රයක පැන නඟින අභ්‍යන්තර හෝ බාහිර හෝ කම්පනයන් හමුවේ නොසැලී සිටීමේ හැකියාව මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාව යි.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ කාර්ය

- මහ බැංකුවේ එදිනෙදා කාර්ය රජය, මහජනයා, බැංකු සහ මූල්‍ය ආයතන සඳහා වෙන් වෙන් වශයෙන් හෝ පොදුවේ හෝ රටේ ආර්ථිකයට කරන සේවාවක් වශයෙන් හැඳින්විය හැකි ය. එම කාර්ය කිහිපයකි.
 - මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති මෙහෙයවීම
 - විනිමය අනුපාතික ප්‍රතිපත්ති මෙහෙයවීම

- ව්‍යවහාර මුදල් නිකුත් කිරීම
- නිල විදේශ සංචිත කළමනාකරණය
- බැංකු මූල්‍ය සමාගම් සහ රජයේ සුරැකුම්පත් පිළිබඳ කටයුතුවල නියැළුණු ප්‍රාථමික වෙළෙඳුන්ට බලපත්‍ර ලබා දීම, නියාමනය හා අධීක්ෂණ කටයුතු කිරීම
- රජයේ උපදේශක බැංකුකරු හා මූල්‍ය නියෝජිත වශයෙන් කටයුතු කිරීම

නියෝජ්‍යායතන කටයුතු

- රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණය
- විදේශ විනිමය පාලනය
- සේවක අර්ථසාධක අරමුදල කළමනාකරණය හා පරිපාලනය
- කුඩා පරිමාණ මූල්‍යකරණ වැඩ සටහන් සහ ග්‍රාමීය ණය යෝජනා ක්‍රම

මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය

- ආර්ථික හා මිල ස්ථායීතාව සහ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තියේ ස්ථායීතාව යන අරමුණු වෙත ළඟා වීමට පොළී අනුපාතිකය සහ මුදල් සැපයුම කෙරෙහි බලපෑම් කිරීමට මූල්‍ය උපකරණ හැසිරවීමේ ක්‍රියාවලිය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති ලෙස හැඳින්වේ.
- මුදල් ප්‍රතිපත්ති රාමුව වැඩි දියුණු කරමින් එය නම්‍යශීලී උද්ධමන ඉලක්කකරණ රාමුවක් බවට පරිවර්තනය කිරීමට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව කටයුතු කරමින් සිටී.
- වර්තමාන මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති රාමුවේ ප්‍රධාන අරමුණු කිහිපයකි.
 - මුදල් ඉලක්කකරණය
 - නම්‍යශීලී උද්ධමන ඉලක්කකරණය
- මහ බැංකුව වැඩි දියුණු කළ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් මත ඉහත සඳහන් අරමුණු දෙක ඉටු කිරීමට මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කරයි.

මුදල් ඉලක්කකරණය

- මුදල් ඉලක්කකරණය අදහස් කරන්නේ මුදල් ගුණකය හරහා සංචිත මුදල් සමඟ බැඳී ඇති අතරමැදි ඉලක්කය වන පුළුල් මුදල් සමස්ත පාලනය කිරීම තුළින් අවසාන ඉලක්කය වන මිල ස්ථායීතාව ළඟ කර ගැනීම යි. මෙම මුදල් ප්‍රතිපත්තියෙහි මෙහෙයුම් ඉලක්කය වශයෙන් සංචිත මුදල් ක්‍රියාත්මක විය. එහෙත් සංචිත මුදල් තවදුරටත් මෙහෙයුම් ඉලක්කය නොවුන ද මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තියට මඟ පෙන්වීම සඳහා ඇති ප්‍රධාන අතරමැදි දර්ශකයක් ලෙස පුළුල් මුදල් සැපයුම යොදා ගනී.
- වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සිය මෙහෙයුම් ඉලක්කය ලෙස සංචිත මුදල් වෙනුවට හරිත සාමාන්‍ය ඒකෂණ මුදල් අනුපාතිකය භාවිත කරනු ලබන අතර ප්‍රතිපත්ති පොළී අනුපාතිකය සහ විවිධ වෙළෙඳපොළ කටයුතු වැනි ප්‍රතිපත්ති උපකරණ කෙරෙහි වැඩි විශ්වාසයක් තබා ගෙන ඇත.

වර්ථමාන මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති රාමුවේ මුදල් ඉලක්කකරණය යටතේ අරමුණු

- අතරමැදි ඉලක්කය - පුළුල් මුදල් සැපයුම පාලනය කිරීම.
- මෙහෙයුම් ඉලක්කය - පෙර - සංචිත මුදල්
නව - හරිත සාමාන්‍ය ඒකෂණ මුදල් අනුපාතිකය
- අවසාන ඉලක්කය - මිල ස්ථායීතාව

නමයිලී උද්ධමන ඉලක්කකරණය

- නමයිලී උද්ධමන ඉලක්කකරණය යනුවෙන් අදහස් වන්නේ උද්ධමන ඉලක්කයන් ආසන්නයේ උද්ධමනය මෙන් ම මූර්ත ආර්ථිකය ද ස්ථායී කිරීම වන අතර දැඩි උද්ධමන ඉලක්කකරණයේ දී සිදු වන්නේ මූර්ත ආර්ථිකය පිළිබඳ ව එතරම් සැලකිලිමත් නොවී හුදෙක් උද්ධමනය පමණක් ස්ථායී කිරීමට උත්සාහ කිරීමයි.
- මෙම වැඩි දියුණු කළ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති රාමුව යටතේ නමයිලී උද්ධමන ඉලක්කකරණය විනිමය අනුපාතිකය කළමනාකරණයේ නමයිලීත්වයට සහාය දෙන අතර ම මැදි කාලීන ව උද්ධමනය මැදි තනි අගයක පවත්වා ගැනීමටත් හේතු වේ.

මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ

- ආර්ථිකයේ මිල ස්ථායීතාව, ආර්ථික ස්ථායීතාව හා මූල්‍ය ස්ථායීතාව යන අරමුණු ඉටු කිරීමට මුදල් සැපයුම, පොලී අනුපාතිකය බලපෑම් කිරීමට මහ බැංකුව විසින් භාවිත කරන උපකරණ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ ලෙස හඳුන්වයි. මෙම මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ ප්‍රධාන කොටස් දෙකකි.
 1. ප්‍රමාණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ
 2. ගුණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ

ප්‍රමාණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ

- ණය සැපයුම අඩු කිරීම සඳහා (පාලනය කිරීම සඳහා) පොදුවේ ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග ප්‍රමාණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ.
- ණය පරිමාව සහ ණය ගලා යන දිශාව පාලනය කිරීම සඳහා මහ බැංකුව ගන්නා ක්‍රියාමාර්ග ගුණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ ලෙස හැඳින්වේ.
- ප්‍රමාණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ තුනකි.
 1. මහ බැංකු පොලී අනුපාතිකය
 2. ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතිකය
 3. විවට වෙළෙඳපොළ කටයුතු

1. මහ බැංකු පොලී අනුපාතිකය

- ද්‍රවශීලතා දුෂ්කරතාවලට මුහුණ දෙන වාණිජ බැංකුවලට අවසාන ණය දෙන්නා වශයෙන් මහ බැංකුව විසින් වාණිජ බැංකුවලින් අය කරන පොලිය මහ බැංකු පොලී අනුපාතිකය යි. මෙම පොලී අනුපාතිකය වැඩි කළ විට වාණිජ බැංකු ණය ගැනීම් අඩු වී, සංචිත අඩු වී ණය දීම් අඩු වී, ණය මැවීමේ හැකියාව ද අඩු වී මුදල් සැපයුම සංකෝචනය වේ. මහ බැංකු පොලී අනුපාතිකය අඩු කළ විට මුදල් සැපයුම ප්‍රසාරණය වේ.

2. ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතිකය

- වාණිජ බැංකු විසින් මහ බැංකු නියමයන්ට අනුව තම තැන්පතු ප්‍රමාණයෙන් කිසියම් ප්‍රතිශතයක් අතැති මුදල් හා බැංකු මුදල් ලෙස තබා ගැනීම ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතිකය ලෙස හඳුන්වයි.
- මහ බැංකුව වාණිජ බැංකුවල මහජනයාගේ තැන්පතුවලින් 10% ක්, 7% ක් 5% යනා දී වශයෙන් මහ බැංකුවේ තැන්පත් කළ යුතු බව තීරණය කරයි.

- මූල්‍ය ප්‍රසාරණයක් ඇති කිරීමට අවශ්‍ය අවස්ථාවල දී මහ බැංකුව ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතිකය පහත හෙළන අතර එහි දී වාණිජ බැංකුවල සංචිත ඉහළ යාමෙන් ණය දීමේ හැකියාව වැඩි වේ. එමෙන් ම මූල්‍ය සංකෝචනයක් ඇති කිරීමට අවශ්‍ය අවස්ථාවල දී මහ බැංකුවේ ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතිකය ඉහළ දමයි. එහි දී වාණිජ බැංකුවල සංචිත අඩු වන අතර ණය දීමේ හැකියාව අඩු වේ.

නිදසුන :

වාණිජ බැංකුවල මහජනයා සතු තැන්පතු = රු. මිලියන 10 000

ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය යැයි = 10%

උපකල්පනය කරමු.

තබා ගත යුතු සංචිතය = $10000 \times \frac{10}{100}$

= රු. මි. 1 000

5% ක් ලෙස ව්‍යවස්ථාපිත සංචිතය පහළ දැමූ විට තබා ගත යුතු සංචිතය = $10000 \times \frac{5}{100}$

= රු. මි. 500

- ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත පහළ දැමීම නිසා ණය ප්‍රසාරණය වැඩි වීමෙන් මුදල් සැපයුම වැඩි වේ.

3. විවිධ වෙළෙඳපොළ කටයුතු

- විවිධ වෙළෙඳපොළ කටයුතු ලෙස හඳුන්වන්නේ විවෘත වෙළෙඳපොළේ මහ බැංකු සුරැකුම්පත් විකිණීම සහ මිලට ගැනීමයි. මහ බැංකුව විවෘත වෙළෙඳපොළේ සුරැකුම්පත් මිල දී ගත් විට මහ බැංකුවේ සිට මුදල් වෙළෙඳපොළ කරා මුදල් ගලා යාම සිදු වේ. මහ බැංකුව විවෘත වෙළෙඳපොළේ සුරැකුම්පත් විකිණීමෙන් මුදල් වෙළෙඳපොළෙන් මහ බැංකුව වෙත මුදල් ගලා යාම සිදු වේ.
- මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය මෙහෙයවීමේ දී මහ බැංකුව විසින් අනුගමනය කරන පොළී අනුපාතික ප්‍රතිපත්ති පොළී අනුපාතික යන්තෙන් අදහස් වේ.
- ඉහත දැක් වූ මහ බැංකු පොළී අනුපාතිකයට අමතර ව නිත්‍ය තැන්පතු පහසුකම් අනුපාතිකයන් සහ නිත්‍ය ණය පහසුකම් අනුපාතික ප්‍රතිපත්ති පොළී අනුපාතිකයන්ට අයත් ය.
- මහ බැංකුව ප්‍රති මිල දී ගැනීමේ හා ප්‍රති විකුණුම් පොළී අනුපාතිකයන් සිදු කිරීම ප්‍රතිපත්ති පොළී අනුපාතිකය යන්තෙන් අදහස් කරයි.
- අන්තර් ඒකමණ මුදල් වෙළෙඳපොළේ පොළී අනුපාතිකය සඳහා පොළී අනුපාතික කොරිඩෝවක් සකස් කර ඇත. එහි පහළ සීමාව නිත්‍ය තැන්පතු පහසුකම් අනුපාතිකය වන අතර ඉහළ සීමාව නිත්‍ය ණය පහසුකම් අනුපාත වේ.
- මෙම පොළී අනුපාතික කොරිඩෝව මහ බැංකුව ඇති කරක ලද්දේ වෙළෙඳපොළේ කෙටි කාලීන පොළී අනුපාතිකය විශාල වශයෙන් උච්චාවචනය වළක්වාලීම යි. පොළී අනුපාතික කොරිඩෝව තුළ පොළී අනුපාතිකය උච්චාවචනය වීමට ඉඩ සලසා ඇති අතර එය මහ බැංකුව විසින් සිදු කරන ලද නව ප්‍රවණතාවකි.

නිත්‍ය තැන්පතු පහසුකම් අනුපාතිකය

- ආපසු මිල දී ගැනීමේ එකඟතාව මත මහ බැංකුව සතු සුරැකුම්පත් මුදල් වෙළෙඳපොළේ අලෙවි කරී ම ප්‍රති මිල දී ගැනීමේ ලෙස හඳුන්වයි. එය වර්තමානයේ නිත්‍ය තැන්පතු පහසුකම්

අනුපාතය ලෙස හඳුන්වයි. මුදල් වෙළෙඳපොළේ අතිරික්ත ද්‍රවශීලතාවක් පවතී නම් ප්‍රති මිල දී ගැනීම් මගින් එය අවශෝෂණය කර ගත හැකි ය. මෙමගින් අන්තර් ඒකීයණ ණය වෙළෙඳපොළේ පොළී අනුපාතිකයේ පහළ සීමාව සීමා වේ.

නිත්‍ය ණය පහසුකම් අනුපාතිකය

- ආපසු විකිණීමේ එකඟතාව මත මහ බැංකුව මුදල් වෙළෙඳපොළෙන් සුරැකුම්පත් මිලට ගැනීම ප්‍රති විකුණුම් ලෙස හැඳින්වේ. එය වර්තමානයේ නිත්‍ය ණය පහසුකම් අනුපාතය ලෙස හඳුන්වයි. මුදල් වෙළෙඳපොළේ ද්‍රවශීලතා හිඟයක් පවතී නම් මහ බැංකුව ප්‍රති විකුණුම්වල යෙදේ. මෙමගින් මුදල් වෙළෙඳපොළේ ද්‍රවශීලතා සැපයුම වැඩි වේ. අන්තර් ඒකීයණ වෙළෙඳපොළේ පොළී අනුපාතිකය ඉහළ යාම මෙමගින් සීමා කළ හැකි ය. මේ නිසා ප්‍රති විකුණුම් පොළී අනුපාතිකය අන්තර් ඒකීයණ මුදල් වෙළෙඳපොළේ ඉහළ සීමාව පෙන්වයි.
- පසුගිය වසර කිහිපයක නිත්‍ය තැන්පතු පහසුකම් අනුපාතිකය සහ නිත්‍ය ණය පහසුකම් අනුපාතිකය පහත පරිදි දැක්විය හැක.

වර්ෂය	නිත්‍ය තැන්පතු පහසුකම් අනුපාතිකය	නිත්‍ය ණය පහසුකම් අනුපාතිකය
2015	6.00	7.50
2016	7.00	8.50
2017	7.25	8.75
2018	8.00	9.00
2019		

ගුණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ

- ණය පරිමාව හා ණය ගලා යන දිශාව පාලනය කිරීම සඳහා යොදා ගන්නා ක්‍රියාමාර්ග ගුණාත්මක ණය පාලන උපකරණ නම් වේ.
- ගුණාත්මක මූල්‍ය උපකරණ
 - ණය ශීර්ෂ පිළිබඳ උපරිම සීමා නියම කිරීම
 - යහ පෙලඹුම
 - වරණාත්මක පොළී අනුපාතයක් නියම කිරීම
 - අැප සුරැකුම් වෙනස් කිරීම
 - බැංකු ණය පාලනය

7.7 : වාණිජ බැංකුවක කාර්යභාරය විමසයි.

- වාණිජ බැංකුවක් යන්න අර්ථ දක්වයි.
- වාණිජ බැංකුවල ප්‍රධාන අරමුණු පැහැදිලි කරයි.
- වාණිජ බැංකුවල අරමුණු ඉටු කර ගැනීමට යාමේ දී මුහුණ දෙන ගැටලු පැහැදිලි කරයි.
- වාණිජ බැංකුවල කාර්යය විස්තර කරයි.
- වාණිජ බැංකුවල ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය) දක්වයි.
- වාණිජ බැංකුවක වත්කම් ව්‍යුහය හඳුන්වයි.
- වාණිජ බැංකුවක් මුදල් මැවීම සිදු කරන ආකාරය ශේෂ පත්‍රයක් ඇසුරෙන් ඉදිරිපත් කරයි.

වාණිජ බැංකු

- වෙක්පතකින්, විධානයකින් හෝ අන්‍ය ආකාරයකින් ඉල්ලු විටෙක ආපසු ගෙවීමේ පොරොන්දුවට යටත් ව මහජනයාගෙන් මුදල් තැන්පතු භාර ගැනීම සිය ප්‍රධාන කාර්යය කර ගත් ලාභ ඉපයීමේ අරමුණු සහිත ව මූල්‍ය අතරමැදිකරණයේ නිරත වන ඉතා ප්‍රබල හා ප්‍රමුඛ මූල්‍ය ආයතන විශේෂය වාණිජ බැංකු ලෙස හැඳින්වේ.
- මූල්‍ය අතරමැදිකරණය යනු අරමුදල් අතිරික්ත පාර්ශවයන්ගෙන් තැම්පතු ලෙස මුදල් ලබා ගෙන අරමුදල් හිඟ පාර්ශවයන්ට ණය සැපයීමේ ක්‍රියාවලියයි. මෙහිදී අරමුදල් තැම්පත්කරුවන්ට තැම්පතු සඳහා පොලියක් ගෙවන අතර අරමුදල් හිඟ පාර්ශවයන්ට ලබා දුන් ණය වෙනුවෙන් පොලියක් අයකර ගනී.
- තැම්පතු පොලී අනුපාතිකයට වඩා ණය පොලී අනුපාතිකය වැඩිය. මෙමගින් මූල්‍ය ආයතන ලාභ උපයා ගනී.

වාණිජ බැංකුවක ප්‍රධාන අරමුණු දෙකකි.

1. මහජන විශ්වාසනීයභාවය පවත්වා ගැනීම සඳහා ද්‍රවශීලතාව ආරක්ෂා කර ගැනීම
 ද්‍රවශීලතාව යනු පාඩු නොවී වත්කම් ඉක්මනින් මුදල් බවට හැරවීමේ හැකියාව යි. තම තැන්පතු මුදල් තමන්ට අවශ්‍ය ඕනෑ ම විටෙක බැංකුවෙන් ආපසු ලබා ගත හැකි යන මහජන විශ්වාසය ආරක්ෂා කිරීම සඳහා සෑම අවස්ථාවක ම වාණිජ බැංකුවලට සිය ද්‍රවශීලතාව ආරක්ෂා කර ගැනීමට සිදු වේ.
 2. ලාභදායකත්වය ඉහළ නංවා ගැනීම
 ලාභ දායකත්වය යනු ණයක් ලබා දීමෙන් සහ ආයෝජන වත්කම් මගින් උපයා ගන්නා ආදායමෙන් තැන්පතු සඳහා ගෙවන පොලී වියදම් අඩු කිරීමෙන් ලැබෙන ශුද්ධ පොලී ආදායම යි.
- වාණිජ බැංකුවලට ඉහත සඳහන් අරමුණු ඉටු කර ගැනීමට යාමේ දී අරමුණු අතර ගැටීමක් ඇති වේ.
 - වාණිජ බැංකු සිය ද්‍රවශීලතාව ආරක්ෂා කර ගැනීමට යාමේ දී ලාභදායකත්වය අඩු වේ. ලාභදායකත්වය ආරක්ෂා කර ගැනීමට යාමේ දී ද්‍රවශීලතාව අඩු වේ. මෙම අරමුණු දෙක අතර ඇති වන ප්‍රතිවිරුද්ධ ක්‍රියාවලිය නිසා නිරතුරු ව ම ද්‍රවශීලතාව හා ලාභදායකත්වය අතර සමතුලිතතාවක් පවත්වා ගෙන යාමට වාණිජ බැංකුවලට සිදු වේ.

වාණිජ බැංකුවල ප්‍රධාන කාර්යයන්

1. තැන්පතු භාර ගැනීම

- ඉල්ලුම් තැන්පතු හෙවත් ජංගම ගිණුම් පවත්වා ගෙන යාම. මෙම ගිණුම්වල මුදල් තැන්පතු වෙක්පත් මාර්ගයෙන් ගනුදෙනු කළ හැකි ය.
- ඉතුරුම් තැන්පතු පවත්වා ගෙන යාම. මෙම තැන්පතුවලට පොළී ගෙවීම් සිදු කෙරේ. ගිණුම් හිමියාට අවශ්‍ය වූ විටෙක මුදල් ආපසු ලබා ගත හැකි ය.
- කාලීන / ස්ථාවර තැන්පතු පවත්වා ගෙන යාම. නියමිත දිනයක කල් පිරෙන දිනය අවසන් වූ පසුව යි. අවශ්‍ය වූ විටෙක එය ඇපයට තබා ණයක් ලබා ගත හැකි ය.

2. ණය සහ අත්තිකාරම් ලබා දීම

- කෙටි කාලීන ණය
- අධිරා පහසුකම් මත ණය ලබා දීම
- කාලීන ණය
- කල් බදු ණය
- බිල්පත් වට්ටම් කිරීම
- ඇසුරුම් ණය

3. නියෝජිත සේවා සැපයීම (පිළිණපත් විකිණීම හා මිල දී ගැනීම)

4. පොදු උපයෝගීතා සේවා සැපයීම

- උසස් සේවා සැපයීම
- විදේශ විනිමය ගනුදෙනුවලට අවශ්‍ය පහසුකම් සැපයීම
- විදේශ බැංකු කටයුතුවල දී සහාය සැපයීම
- බැංකු අණකර, ණයපත් නිකුත් කිරීම

බැංකු අසාර්ථකවීම

- තැම්පත්කරුවන් තැම්පතු ඉවත් කර ගැනීම සඳහා ඇති කරන ඉල්ලුම සම්පූර්ණ කිරීමට නොහැකි වීම.
- නෛතික සංචිත අවශ්‍යතාව පවත්වාගෙන යාමට නොහැකි වීම.
- ණය හිමියන්ගේ ණය වගකීම ඉටු කිරීමට අසාර්ථක වීම නිසා බැංකු අසාර්ථක වේ. එනම් අවදානම ක්‍රමවත්ව කළමණාකරණය කළ නොහැකි තත්වය බැංකු අසාර්ථකවීමකි.

බැංකු අසාර්ථකවීමට බලපාන හේතු

- ද්‍රවශීලතා අවදානම
- ණය අවදානම
- මෙහෙයුම් අවදානම
- වෙළඳපොළ අවදානම

බැංකු අවදානම

- ආර්ථිකයේ පවත්නා වූ සාර්ව ආර්ථික අවදානම් හෝ බැංකුවලට විශේෂිත වූ ක්‍රියාකාරකම් තුළින් බැංකුවේ ආදායම, මූල්‍ය තත්වය හෝ බැංකුවේ මනා ක්‍රියාකාරීත්වයට අයහපත් ලෙස බලපෑ හැකි සිදුවීම් බැංකු අවදානම් වේ.

වාණිජ බැංකු ශේෂ පත්‍රය / මූල්‍ය තත්ව ප්‍රකාශය

- වාණිජ බැංකු ශේෂ පත්‍රය හෙවත් මූල්‍ය තත්ව ප්‍රකාශයකින් පෙන්නුම් කරනුයේ වර්ෂය අවසාන දිනයේ දී බැංකුවේ මූල්‍ය තත්වය යි. මෙය වත්කම් හා වගකීම් යන කොටස් දෙකින් සමන්විත වේ.

- වාණිජ බැංකු ශේෂ පත්‍රයක (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශයක) ආකෘතියක් පහත දැක්වේ.

ශීර්ෂය	ප්‍රමාණය (රු. මිලියන)
--------	-----------------------

වත්කම්	
(i) ද්‍රවශීල වත්කම්	XXX
අතැති මුදල්	XXX
මහ බැංකුවෙන් අය විය යුතු මුදල් ශේෂ	XXX
දේශීය බැංකුවලින් අය විය යුතු මුදල් ශේෂ	XXX
එකතු වෙමින් පවත්නා මුදල් ශේෂ	XXX
අතැති හා පිටරට බැංකුවලින් අය විය යුතු මුදල්	XXX
භාණ්ඩාගාර බිල්පත්	XXX
භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර	XXX
රජයේ වෙනත් සුරැකුම්පත්	XXX
වෙනත් ආයෝජන	XXX
මිලට ගත් හා වට්ටම් කළ බිල්පත්	XXX
අපනයන බිල්පත්	XXX
ආනයන බිල්පත්	XXX
දේශීය බිල්පත්	XXX
(ii) ණය හා අත්තිකාරම්	
ණය	XXX
අත්තිකාරම්	XXX
(iii) ස්ථාවර හා අනෙකුත් වත්කම්	XXX
වගකීම්	
(i) ප්‍රාග්ධන ගිණුම	XXX
(ii) මුළු තැන්පතු	
ඉල්ලුම් තැන්පතු	XXX
කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු	XXX
(iii) ණය ගැනීම්	
දේශීය ණය ගැනීම්	XXX
විදේශීය ණය ගැනීම්	XXX
(iv) අනෙකුත් වගකීම් මුළු වත්කම් / වගකීම්	XXX
	XXXXX

- වාණිජ බැංකුවක ව්‍යුහය ඉහත සඳහන් ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය) අනුව මෙසේ විශ්ලේෂණය කළ හැකි ය. වාණිජ බැංකු ශේෂ පත්‍රයේ (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශයේ) සඳහන්

පහත දැක්වෙන මුදල් අයිතමයන් ප්‍රාථමික සංචිත වශයෙන් හැඳින්වේ. මෙයින් ද්‍රවශීලත්වය ආරක්ෂා වේ.

- අතැති මුදල්
- මහ බැංකුවෙන් අය විය යුතු ශේෂ
- දේශීය බැංකුවලින් අය විය යුතු ශේෂ
- එකතු වෙමින් පවත්නා මුදල් ශේෂ
- අතැති හා පිටරට බැංකුවලින් අය විය යුතු දේශීය මුදල් ශේෂ
- වාණිජ බැංකු ශේෂ පත්‍රයේ (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශයේ) දක්වා ඇති පහත සඳහන් අයිතම ඉපැයීම් වත්කම් ලෙස දැක්වේ. මෙයින් ලාභදායීත්වය ආරක්ෂා වේ.
 - භාණ්ඩාගාර බිල්පත්
 - භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර
 - රජයේ වෙනත් සුරැකුම්පත්
 - මිලට ගත් හා වට්ටම් කළ බිල්පත්
 - ණය
 - අත්තිකාරම්
- ඉහත සඳහන් ඉපැයීම් හිමිකම්වලින් කොටසක් වන පහත සඳහන් දෑ ද්විතීය සංචිත ලෙස ද යොදා ගැනේ.
 - රජයේ සුරැකුම්පත්
 - වාණිජ පත්‍රිකා
 - අන්තර් බැංකු ඒකීක්ෂණ ණය

මුදල් මැවීම

- වාණිජ බැංකුව විසින් තම අධිසංචිත ණයට දීම තුළින් පැවති ප්‍රමාණය මෙන් කිහිප ගුණයක තැන්පතු බිහි කිරීම මුදල් මැවීම ලෙස හැඳින්වේ.
- වාණිජ බැංකු පද්ධතියක් ලෙස කටයුතු කිරීමේ දී මුදල් මැවීම හෙවත් ඉල්ලුම් තැන්පතු මැවීම සිදු කළ හැකි ය. වාණිජ බැංකු පද්ධතියක් මුදල් මැවීමේ ක්‍රියාවලිය සිදු කරන විට පහත සඳහන් උපකල්පන පදනම් කර ගෙන එය සිදු වේ.
 - කිසිදු බැංකුවක් අධිසංචිත පවත්වා නොගැනීම
 - මූලික තැන්පතු කළ පසු බැංකු ක්‍රමය තුළට අලුතෙන් මුදල් ගලා ඒමක් හෝ බැංකු ක්‍රමයෙන් පිටතට මුදල් ගලා යාමක් හෝ සිදු නොවීම
 - සියලු ම ණය ගැනුම්කරුවන් තමන් ලද ණය මුදල් සම්පූර්ණයෙන් වෙනත් බැංකුවක තැන්පත් කිරීම
- තනි වාණිජ බැංකුවක සහ වාණිජ බැංකු පද්ධතියක අධිසංචිත ණයට දීම සිදු වන ආකාරය පහත දැක්වේ.
- තනි බැංකුවක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වෙමින් අධිසංචිත ණයට දීම වාණිජ බැංකුවක් විසින් මහ බැංකු නියමයන්ට අනුව තම තැන්පතු ප්‍රමාණයෙන් කිසියම් ප්‍රතිශතයක් අතැති මුදල් සහ බැංකු මුදල් ලෙස තබා ගැනීම ව්‍යවස්ථාපිත සංචිතය ලෙස හඳුන්වයි.

නිදසුන : වාණිජ බැංකුවක ඉල්ලුම් තැන්පතු රු. 10,000 ක් නම් තබා ගත යුතු අවශ්‍ය සංචිතය පහත සඳහන් ලෙස ගණනය කළ හැකි ය.

අවශ්‍ය සංචිතය = තැන්පතු X අවශ්‍ය සංචිතය

$$= 1000 \times \frac{20}{100}$$

= රු. මිලියන 2000

මෙම බැංකුවේ අධිසංචිතය වන්නේ රුපියල් මිලියන 8000/කි.

= රු 10 000 - 2 000

= රු. මිලියන 8 000/-

- මෙම වාණිජ බැංකුවකට ලබා දිය හැකි උපරිම ණය ප්‍රමාණය රු.මිලියන 8000කි. තනි බැංකුවක් ලෙස කටයුතු කරන නිසා අධි සංචිතය පමණක් ණය දීම සිදු වේ.
- වාණිජ බැංකුවක පවතින ශේෂ පත්‍රයක් (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය) මගින් ද අධිසංචිතය ණය ලෙස ලබා දෙන ආකාරය පැහැදිලි කළ හැකි ය.

වගකීම් වටිනාකම රු. මිලියන	වත්කම් වටිනාකම රු. මිලියන
තැන්පතු 10 000	සංචිත 6 000
	ණය 4 000
මුළු වගකීම් 10 000	මුළු වත්කම් 10 000

- මෙම වාණිජ බැංකුවේ ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය 20% ක් නම් තැන්පතු සඳහා අවශ්‍ය කරන සංචිතය රු. මිලියන 2 000 කි.
- පවත්නා සංචිතය = රු. මිලියන 6 000
 අවශ්‍ය සංචිතය = රු. $10000 \times \frac{20}{100}$ = රු. මිලියන 2 000
 අධිසංචිත ප්‍රමාණය = 6 000 - 2 000 = රු. මිලියන 4 000
- මෙම බැංකුවට ලබා දිය හැකි අලුත් ණය ප්‍රමාණය රු. මිලියන 4 000/= කි. වාණිජ බැංකු පද්ධතියක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වෙමින් අධිසංචිත ණයට දීම සිදු කරයි.

තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය

- වාණිජ බැංකු පද්ධතියක ණය මැවීම තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය මගින් තීරණය වේ. තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය යනු ආරම්භක ඉල්ලුම් තැන්පතුවක් මෙන් කොපමණ ගුණයකින් ඉල්ලුම් තැන්පතු වැඩි වේ ද යන්නයි. තැන්පතු ප්‍රසාරණ ගුණකය ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතයේ පරස්පරයට සමාන වේ. ප්‍රසාරණ සංගුණකය පහත ලෙස ගණනය කළ හැකි ය.

බැංකු තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය (k) = 1/ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය

$$= \frac{1}{r}$$

නිදසුන් : ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය 20%

k = බැංකු තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය

r = ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය

1 = නියතයකි.

$$\begin{aligned} \text{බැංකු තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය (k)} &= \frac{1}{r} \\ &= \frac{1}{20\%} \\ &= 1 \times \frac{100}{20} \\ &= 5 \end{aligned}$$

- බැංකු පද්ධතියක් තුළ මුදල් මැවීම සිදු වන ආකාරය වාණිජ බැංකු පද්ධතියක ශේෂ පත්‍ර (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශ) කිහිපයක් ඇසුරෙන් ගණනය කළ හැකි ය.
- A නමැති වාණිජ බැංකුව සතුව රු. මිලියන 10 000/= ක ආරම්භක තැන්පතුවක් සහ 20% ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතයක් පවතී යයි උපකල්පනය කරමු. එම බැංකුවේ ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය) පහත දැක්වේ.

A බැංකුවේ ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය)

වගකීම් වටිනාකම රු. මිලියන	වත්කම් වටිනාකම රු. මිලියන
තැන්පතු 10 000	සංචිත 2 000
	ණය 8 000
10 000	එකතුව 10 000

- A බැංකුවෙන් කිසියම් පුද්ගලයකුට රු. මිලියන 8 000/= ක් ණයට දුන් පසු එම ගනුදෙනුකරුවා එම මුදල B බැංකුවේ තැන්පත් කළේ යයි සිතමු. එවිට B බැංකුවේ ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය) පහත සඳහන් ලෙස වෙනස් වේ. B බැංකුවේ ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය)

වගකීම් වටිනාකම රු. මිලියන	වත්කම් වටිනාකම රු. මිලියන
තැන්පතු 8 000	සංචිත 1 600
	ණය 6 400
8 000	එකතුව 8 000

B බැංකුවෙන් එම තැන්පතුවලින් 20% ක් වන ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය අනුව රු. මිලියන 1 600/- ක් තබා ගෙන රු. මිලියන 6 400/- ක් ණය ලෙස ලබා දුන් පසු එම මුදල

ම ගනුදෙනුකරුවා C වාණිජ බැංකුවේ තැන්පත් කළේ යයි සිතමු. C වාණිජ බැංකුවේ ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය) පහත සඳහන් ලෙස වෙනස් වේ.

C බැංකුවේ ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය)

වගකීම් වටිනාකම රු. මිලියන	වත්කම් වටිනාකම රු. මිලියන
තැන්පතු 6 400	සංචිත 1 280
	ණය 5 120
6 400	එකතුව 6 400

- මේ ආකාරයට වාණිජ බැංකු තමන් වෙත ලැබෙන තැන්පතුවලින් 20% බැගින් සංචිත වශයෙන් තබා ගෙන අධිසංචිත ණයට දීම මගින් ඉල්ලුම් තැන්පතු මැවීමක් සිදු කළ හැකිය.
 - ආරම්භක ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය)
 - ණය නිකුත් කළ පසු ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය)
 - අවසාන ශේෂ පත්‍රය (මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශය)

ඉහත දක්වන ලද A, B, C ආදී ලෙස දක්වන ලද වාණිජ බැංකු පද්ධතියේ ම ඉල්ලුම් තැන්පතු මැවීම බහුවිධ ප්‍රසාරණය ලෙස හඳුන්වයි. වාණිජ බැංකු පද්ධතිය තුළ සිදු වන ඉල්ලුම් තැන්පතුවල බහුවිධ ප්‍රසාරණය සිදු වන ආකාරය පහත දැක්වේ.

බැංකුව	තැන්පතු රු. මිලියන	නව සංචිත රු.මිලිය න	අධිසංචිත රු. මිලියන	ණයට දෙන මුදල රු. මිලියන
A	10 000	2 000	8 000	8 000
B	8 000	1 600	6 400	6 400
C	6 400	1 280	5 120	5 120
D	5 120	1 040	4 096	4 096
E	4 096	819.20	3276.80	3276.80
.....
.....
.....
බැංකු පද්ධතියේ මුළු එකතුව	50 000	10 000	40 000	40 000

- මෙලෙස සෑම වාණිජ බැංකුවක් ම ඉල්ලුම් තැන්පතු භාර ගැනීම සහ ණයට දීම සිදු කරන විට බැංකු පද්ධතියේ සමතුලිතය ගණනය කළ හැකිය. බැංකු පද්ධතිය අධිසංචිත ශුන්‍ය වන තුරු මුදල් මැවීම සිදු කළ විට මුළු තැන්පතු මැවීම රු. මිලියන 50 000 ක් වී ඇති අතර එයට අවශ්‍ය සංචිතය වන්නේ රු. මිලියන 10 000/= කි. ආරම්භක තැන්පතුව රු. මිලියන 10

000/=ක් වන අතර එයට සමාන බැංකු පද්ධතිය සමතුලිත වීම ලෙස හඳුන්වයි. එම සමතුලනය ඉහත සංඛ්‍යා ලේඛන වගුවේ අවසානයේ නව සංචිතවල පෙන්වුම් කරයි.

$\begin{aligned} \text{මැවිය හැකි උපරිම ණය ප්‍රමාණය} &= \text{ආරම්භක අධි සංචිත ප්‍රමාණය} \times \text{ප්‍රසාරණ සංගුණකය} \\ &= 8\,000 \times 5 = 40\,000/= \end{aligned}$
--

බැංකු පද්ධතියක ශේෂ පත්‍රයක් ලබා දුන් විට මැවිය හැකි ඉල්ලුම් තැන්පතු ප්‍රමාණය පහත සඳහන් ආකාරයට ගණනය කළ හැකි ය.

බැංකු පද්ධතියක ශේෂ පත්‍රය

වගකීම් වටිනාකම (රු. මිලියන)	වත්කම් වටිනාකම (රු. මිලියන)
තැන්පතු 50 000	සංචිත 10 000
	ණය 40 000
මුළු වගකීම් 50 000	මුළු වත්කම් 50 000

නිදසුන :

මහ බැංකු 10%ක් ලෙස ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය පහළ දැමූ විට මැවිය හැකි උපරිම තැන්පතු ප්‍රමාණය පහත සඳහන් ආකාරයට ගණනය කළ හැකි ය.

$$\begin{aligned} \text{මැවිය හැකි උපරිම තැන්පත් ප්‍රමාණය} &= \text{පවතින සංචිත ප්‍රමාණය} \times \text{ප්‍රසාරණ සංගුණකය} \\ &= \text{රු. මිලියන } 10\,000 \times 10 \\ &= \text{රු. මිලියන } 100\,000/= \end{aligned}$$

- ආර්ථිකයේ මුදල් සැපයුමේ හට ගන්නා සැබෑ ප්‍රසාරණය බැංකු තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකයෙන් දැක්වෙන ප්‍රමාණයට වඩා වෙනස් විය හැකි ය. මුදල් මැවීම සීමා වීමට පහත සඳහන් හේතු බලපායි.
 - බැංකු පද්ධතිය වෙතින් බැංකු නොවන මූල්‍ය ආයතන කරා ව්‍යවහාර මුදල් ගලා යාම
 - ව්‍යවහාර මුදල් ළඟ තබා ගැනීම සඳහා මහජනතාව දක්වන අහිරැවිය
 - අධිසංචිත තබා ගැනීමට වාණිජ බැංකු දක්වන කැමැත්ත
 - බැංකු ණය සඳහා ප්‍රමාණවත් ඉල්ලුමක් ඇති නොවීම

A/L NOTE BOOK

All about AL Notes ready for GCE AL Examination

DOWNLOAD

Notes

Short Notes

Unit Test Papers

Term Test Papers

From

www.ALNoteBook.com

Your Ultimate Resource for GCE A/L Notes and Study Guides

“The A/L notebook website is a dedicated online platform designed to provide comprehensive study materials and notes specifically tailored for students preparing for the General Certificate of Education Advanced Level (GCE A/L) examinations for free. The website offers a wide range of resources, including detailed subject notes, past exam papers, practice questions, and study guides. These materials cover various subjects and are curated by experienced educators to ensure they align with the curriculum and exam requirements.”